

УКРАЇНА ВИШИВАНА В КРИМУ

А починалось усе зі створення етнографічного куточка в кабінеті української мови та літератури, в якому зібрано вже чимало експонатів побуту й культури українського народу. Також привертає увагу й експозиція рушників (близько 40!), зібраних із різних регіонів України. А ще учні, вчителі, просто хороші люди приносили й дарували нашому куточку вишиті картини, які, на мою думку, є справжніми шедеврами! Назбиралося таких картин чимало.

І от наша вчителька української мови та літератури Світлана Миколаївна Миронюк (на фото) запропонувала створити галерею вишитих картин. Був складений план дій, за яким кожен учасник народознавчого гуртка «Джерельце» відповідав за конкретну справу: хтось описував ці картини, хтось фіксував формат, усі разом малювали карту-схему розміщення картин на стіні. Але перед нами постала проблема: картини без рамок. По допомогу ми звернулися до директора Олександра Павловича Толмача та завгоспа нашої школи Людмили Олександрівни Кисельової. Вони одразу погодилися нас підтримати в цій благородній справі. Тож рамки для картин виготовляв наш слюсар – майстер на всі руки – Анатолій Васильович Гришин.

І ось результат нашої роботи! Коли учні прийшли до школи і побачили ці шедеври, усі були в захваті. Хлопці дивувалися: скільки терпіння треба було мати, щоб вишити такі картини? Розмір найбільшого витвору

Цікава подія сталася в Нижньогірській ЗОШ I-III ступенів № 2 — 10 грудня відбулося урочисте відкриття галереї вишитих картин під назвою «Україна вишивана». У ній виставлено 14 картин, різних за тематикою, розміром, мотивами.

«Лебеді на ставу» — 78 на 55 см! Скільки часу створювала майстриня цю картину? Малеча дивується: скільки ниток витрачено на один такий шедевр?

Чотири картини на одну тематику «Лебеді» подаровано Марією Кіндратівною Сопленко з Полтавщини. Це бабуся одного з наших учнів. Тепер він ще більше пишається своєю бабусею.

Кілька витворів на тему флористики «Троянди», «Фіалки», «Квіти в кошику» привезли з Рівненської області. Привертають увагу ці картини тим, що вишивка зроблена на матеріалі чорного кольору. Це дуже гарно! У колекції є кілька картин на сюжети казок, наприклад, «Козлики на містку», «Лисиця й півень». На них задивляються молодші школярі.

Галерею розмістили на стіні в коридорі біля українського кабінету. Кожен щодня, проходячи повз виставку, милується вишитими шедеврами. У школі оголосили конкурс на кращий опис цих картин. Сподіваємося, що охочих буде чимало.

Ельвіна АБИБУЛЛАЄВА, учениця 10 класу Нижньогірської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2

КРИМ — НАШ ДІМ!

ЗА ЩО Я ШАНУЮ КРИМСЬКИХ ТАТАР?

стор. 5

ПОЕТ І ЧАС

ДОВГІЙ ПИШЕ КОРОТКО І ЯСНО

стор. 8

«БІЛІ ПЛЯМИ» ІСТОРІЇ

«ВАРФОЛОМІВСЬКІ НОЧІ» СЕВАСТОПОЛЯ

стор. 10

У ДОРОГУ З ГРИГОРІЄМ СКОВОРОДОЮ

3 грудня 2012 р. виповнилось 290 років від дня народження Григорія Сковороди — видатного українського філософа, поета, педагога. Цій знаменній даті було присвячено тиждень української філології в Севастопольському міському гуманітарному університеті (СМГУ).

Кожен з днів тижня мав своє гасло, під яким проводились освітньо-пізнавальні заходи: майбутні вчителі української мови та літератури проводили лекторії,

вікторини, акції, пізнавальні ігри, інтелектуальні змагання. Усі студенти, викладачі, співробітники та гості університету мали можливість долучитися до літератур-

ного доробку письменника, відкрити для себе його філософські ідеї та погляди, ознайомитися з непростим життєвим шляхом непересічної особистості. В уні-

верситеті також відбулися й традиційні наукові та науково-методичні заходи: наукові читання, «круглий стіл» «Сьогодні студент — учитель завтра», конкурс на найкращий урок та мовні змагання.

7 грудня особливо артистичні студенти продемонстрували художньо-драматичну композицію «У дорогу з Григорієм Сковородою», сценарій якої на основі

праць Валерія Шевчука та спогадів учня Григорія Сковороди Михайла Ковалінського, наукових розвідок Олекси Мишанича написала завідувач кафедри української філології, кандидат педагогічних наук Олена Попова.

(Продовження на 3-й стор.)

КРИМСЬКА СВИТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
Трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"
"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Регістраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

Рукописи не рецензуються і не повертаються. Літвування з читачами - на сторінках газети.
Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5,
2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua

Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олесь БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-63
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnictvo@gmail.com

ПРЕЗИДЕНТ ПІДПИСАВ ЗАКОН ПРО ПЕРСОНАЛЬНЕ ГОЛОСУВАННЯ

Президент України Віктор Янукович підписав Закон «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради (щодо особистого голосування за допомогою електронної системи)». Про це повідомляється на сайті парламенту.
«Відповідний закон, який передбачає обов'язкове персональне голосування кожного народного депутата, був ухвалений Верховною Радою VI скликання на засіданні 6 грудня», — нагадає сайт Партії регіонів.
Згідно з законом, запропонованим народним депутатом від ПР Володимиром Макеєнком, перед відкриттям кожного пленарного засідання проводиться реєстрація народних де-

путатів особисто на підставі пред'явлення посвідчення народного депутата і підтвердження своєї присутності власноручним підписом.

У залі засідань Верховної Ради народний депутат реєструється за допомогою електронної системи таким способом, що унеможливує здійснення реєстрації замість нього іншою особою.

Результати голосування фіксуються поіменно, в тому числі з можливим роздрукуванням результатів голосування кожного народного депутата.

На вимогу парламентарів результати голосування можуть висвітлюватися на інформаційному табло

БЛОКУВАННЯМ — ПО КНОПКОДАВСТВУ!

У середу Верховна Рада України VII скликання почала свою роботу. Народні депутати України розмістилися в сесійній залі на місцях, попередньо визначених підготовчою депутатською групою.

Спікер ВР VI скликання Володимир Литвин оголосив урочисте засідання відкритим. На церемонію складання присяги прибули в. о. Прем'єр-міністра і члени Кабміну, перший Президент України Леонід Кравчук, Генеральний прокурор України.

Присягу народного депутата зачитав найстарший депутат 79-річний Юхим Звягільський. Депутати заслухали текст присяги стоячи.

Зазначимо, що перше засідання Ради розпочалося з бійки. Опозиційні депутати перед засіданням ВР із вигуками: «Тушки геть!» виштовхали із залу Олександра і Андрія Табалових, які були обрані народними депутатами від Об'єднаної опозиції, але не увійшли до складу фракції «Батьківщина». Партія вимагає від них скласти депутатські мандати

ТИМ ЧАСОМ... У ВР зафіксували перше кнопкодавство. Картки народних депутатів батька та сина Табалових вже проголосували у ВР. Про це написав у своєму Твіттері народний депутат від фракції «Батьківщина» Андрій Шевченко. «Є перше кнопкодавство: Табалових не було в залі, але їхні картки голосували за незаконне продовження роботи», — зазначив він...

через порушення присяги кандидата в народні депутати.

Народні депутати прийняли рішення працювати у середу до остаточного розгляду всіх питань порядку денного. За це рішення проголосували 228 парламентаріїв.

Після цього член президії, представник ПР Олександр Єфремов оголосив перерву у роботі парламенту на 30 хвилин.

У порядку денному на середу було заплановано розгляд питань про призначення членів лічильної комісії, а також обрання спікера і його заступників.

...На момент підписання газети до друку засідання парламенту після перерви так і не відновилося — фракції «Батьківщина» та «Свобода» заблокували трибуну та президію Верховної Ради...

ЦЕРКОВНІ ІЄРАРХИ НАГАДАЛИ ДЕПУТАТАМ ПРО БОЖИЙ СУД

Ієрархи християнських церков України нагадують народним депутатам Верховної Ради нового скликання про поклядену на них відповідальність і закликать пам'ятати про Божий суд. Про це йдеться у зверненні представників християнських церков України, поширеному прес-центром Київської патріархії УПЦ КП.

«Нагадуємо вам про відзначену в Конституції відповідальність — не лише перед українським наро-

дом, законодавцями якого ви стали, але і перед Богом. Пам'ятайте: «За всяке пусте слово, яке скажуть люди, дадуть вони відповідь в день суду: бо від слів своїх виправдаєшся, і від слів своїх осудишся» (Мф. 12:36-37). На початку своєї роботи ви складаєте урочисту присягу. Її слова чують не тільки люди, але і Бог. Хто чесно і по совісті виконуватиме свій обов'язок — тому Господь допоможе, а порушників чекає Божий Суд», — зазначається у зверненні.

Ієрархи побажали народним обранцям «створювати такі нові закони або так виправляти старі, щоб ними утверджувалася правда».

Звернення підписали від Української православної церкви — митрополит Київський і всієї України Володимир (Сабодан), Української православної церкви Київського патріархату — патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет (Денисенко), Української греко-католицької церкви — верховний архієпископ УГКЦ Святослав (Шевчук) та ієрархи ще шістьох християнських церков.

10 ЗАСАД СВОБОДИ Й УСПІХУ КРАЇНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Ініціативна група «Першого грудня» представила в суботу в Українському домі «Хартію вільної людини», яка, на їхнє переконання, дасть відповідь на головні виклики, що постають перед Україною і кожним її громадянином. Про це повідомляє прес-служба Ініціативи.

«Аби стати вільною, людині не треба провизирів. Ані найталановитіші лідери, ані інтелігенція, ані жодна соціальна група не здатні привести людину до щастя і свободи. Справжнім проводирем людини є лиш особисте осмислене зусилля. Це не зробить хтось інший. Це можете зробити лише Ви. Ми закликаємо кожного до найскладнішої у нашому житті роботи: не чекати «золотого віку», не падати духом, не ховатися. Наша хартія — це вибір «бути». Особистий і колективний», — йдеться у документі, який підписали В'ячеслав Брюховецький, Богдан Гаврилишин, Семен Глузман, Володимир Горбулін, кардинал Любомир Гузар, Іван Дзюба, Мирослав Маринович, Мирослав Попович, Євген Сверстюк, Вадим Скуратівський та Ігор Юхновський.

«Наріжними каменями Хартії є три прості думки. Перша: відповідальність за своє життя, а отже, його успіх, добробут і щастя, нікому не може бути переданою. Ми самі

несемо відповідальність за себе. Друга: мораль і духовні цінності не можуть бути відкладені на завтра. Вони завжди потрібні сьогодні. Третя: ми будемо те, що уявляємо, а отже, від глибини, масштабу і творчого хисту нашої уяви залежить наше майбутнє», — пишуть учасники Ініціативної групи «Першого грудня».

Вони назвали 10 засад свободи й успіху країни та громадянина — напрямів, в яких слід працювати кожному українцеві, аби жити як «вільна людина у вільній країні».

Як зазначається у хартії, для цього потрібно:

1. Бути вільною людиною, тобто брати на себе відповідальність;
2. Бути українцем;
3. Бути активним громадянином;
4. Любити, тобто бажати ближньому добра;
5. Мислити, що означає подолати недержавність, вузькість і провінційність світогляду;
6. Бути господарем — піклуватися про порядок свого дому, під'їзду чи вулиці, брати участь у житті громади;
7. Бути лідером. На думку авторів хартії, Україна повинна стати регіональним політичним, економічним і культурним лідером;
8. Бути відкритим суспільством;
9. Бути успішною державою, яка долає соціальну відчуженість між людьми і створює вільні умови для своїх громадян;
10. Бути учасником демократичної спільноти народів.

ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ НАЦІЗМУ

11 грудня на 10-му кілометрі Феодосійської траси в Криму відбувся траурний мітинг, присвячений Дню пам'яті кримчаків і євреїв Криму — жертв нацизму, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни.

У заході взяли участь перший заступник голови Верховної Ради АР Крим Сергій Дониц, голова Постійної комісії з міжнародних відносин і проблем депортованих громадян Ремзі Ільясов, голова Республіканського комітету АР Крим у справах міжнародних відносин і депортованих громадян Рефат Кенжалієв, заступник Постійного Представника Президента України в АР Крим Михайло Канівець, Митрополит Сімферопольський і Кримський Лазар, представники місцевих органів самоврядування, релігійних громад і громадських організацій євреїв і кримчаків Криму.

Від імені Постійного Представника Президента України в АР Крим Михайло Канівець звернувся до учасників траурного мітингу. У своїй промові він зазначив, що ми повинні завжди пам'ятати про страшні злочинства фашизму та робити правильні висновки.

«Сьогодні кожен з нас повинен зробити все можливе, щоб такі трагедії більше не повторювалися, щоб не було місця жігетничній ненависті в нашому спільному домі — на багатонаціональній кримській землі», — підкреслив заступник Постійного Представника Президента України в АР Крим Михайло Канівець.

Учасники заходу поклали квіти до меморіалу загиблим та вшанували пам'ять жертв нацизму хвилиною мовчання.

Прес-служба Постійного Представника Президента України в АР Крим

КРИМУ ПООБІЦЯЛИ: ГІРШЕ НЕ БУДЕ...

Дотації Криму на соціально-економічний розвиток із Державного бюджету України в 2013 році будуть не меншими, ніж минулого року. Про це повідомила прес-служба кримського уряду з посиланням на голову Ради міністрів республіки Анатолія Могильова.

«Програма розвитку Криму так чи інакше закладена в державних програмах і виконуватиметься за всіма напрямками. Це — газифікація, водопостачання, ремонт доріг, об'єктів соціальної сфери», — повідомив він.

Крім того, передбачається, що до Держбюджету ще внесуть зміни. «Бюджет, скоріше за все, буде переглянуто. Виділятиметься ресурс для виконання соціально-економічних програм і соціальних ініціатив, які зараз реалізуються. За попередніми прогнозами, Крим отримає не менше дотацій на соціально-економічні програми, ніж минулого року, а за окремими з них — навіть більше. Я розмовляв і з Президентом, і з Прем'єр-міністром про це», — повідомив голова Ради міністрів Криму.

Він заявив також, що в республіканському бюджеті на 2013 рік буде збережено витрати на соціально-економічний розвиток регіону та реалізацію всіх значущих соціальних ініціатив.

ПЕРШИЙ ПЕРИНАТАЛЬНИЙ ЦЕНТР

У рамках Національного проекту «Нове життя — нова якість материнства і дитинства» в Сімферополі відкрито реконструйований Республіканський перинатальний центр, розрахований на 143 місця. Про це повідомляє прес-центр Верховної Ради АРК.

«Це — клініка європейського рівня, яка відповідає всім необхідним стандартам», — уточнив голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим Володимир Константинов.

На базі центру обладнано індивідуальні зали для допомоги породіллям, післяпологове відділення спільного перебування матері і дитини, неонатальні відділення, медико-генетичний центр, відділення реконструктивної гінекології, центри планування сім'ї, екстреної акушерської і гінекологічної допомоги, система телемедицини тощо.

Центр оснащений високошвидкісним інтернет-зв'язком і обладнаний мультимедійною та комп'ютерною технікою.

Реконструкція об'єкта почалася в червні 2012 року. Будівельні роботи і придбання устаткування велось за рахунок Державного бюджету України, республіканського бюджету і добродійної допомоги. Вартість проекту склала понад 37 млн. грн.

Перинатальний центр включений у структуру Кримської республіканської установи «Клінічне територіальне медичне об'єднання «Університетська клініка».

НА ГРАМОТНІСТЬ ВІК НЕ ВПЛИВАЄ

Жодної помилки не припустилися в цьогорічному Всеукраїнському радіодиктанті національної єдності дві учасниці — житомирська восьмикласниця та 72-річна пенсіонерка зі Львова.

Урочиста церемонія нагородження учасників радіодиктанту відбулась у прес-центрі Національної радіокомпанії України, повідомляє прес-служба відомства.

«Радіодиктант-2012 бездоганно написало двоє учасників: восьмикласниця Дана Панірска (м. Житомир) та 72-річна пенсіонерка Ольга Чупик (м. Львів). Обидві переможниці, окрім пам'ятних подарунків та призів, отримали грошові премії у розмірі 5 тисяч гривень кожна», — йдеться у повідомленні.

Як зазначають в НРКУ, диктант писали люди різного віку і різних професій. Наймолодший учасник — 4 роки 10 місяців (Христинка Дехтяренко з Тернополя), найстарший — 94 роки (полтавчанка Марія Самус).

Загалом Українське радіо отримало 15 тисяч 227 листів з диктантами — вони надійшли з усіх областей України, а також з Росії, Білорусі, Латвії, Молдови, Бельгії, Італії, Канади, Об'єднаних Арабських Еміратів, США, Франції, Швейцарії. Двоє учасників написало диктант без жодної помилки, 35 робіт — з однією помилкою. Решта дописувачів припустилися двох і більше помилок.

Втрачені студентський квиток та залікову книжку, видані Кримським інженерно-педагогічним університетом у вересні 2009 року на ім'я Богдан Ольги Іванівни, вважати недійсними.

**ЖУРНАЛІСТИ
СТРІЛЯЮТЬ
НЕ КУЛЯМИ**

СЛОВО — ЗБРОЯ!

Напередодні свята українського війська — Дня Збройних Сил України на факультеті слов'янської філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського була презентована книга «Журналісти стріляють не кулями».

Наша держава протягом багатьох років бере активну участь у різних миротворчих операціях щодо забезпечення безпеки у світі. Ця книга є колективною роботою українських військових журналістів — учасників миротворчих операцій у Косово та Іраку, які повною мірою відчули на собі всю складність і відповідальність роботи в районах

збройних конфліктів. Щоб своєчасно інформувати громадськість про службу українських миротворців «у гарячих точках», репортери завжди прагнуть бути на самому «встрі подій» — поруч із солдатами. У своїх спогадах вони діляться досвідом роботи в екстремальних умовах — у районах бойових дій та в зонах, охоплених стихійним лихом.

На презентації книги були присутні військові журналісти — учасники миротворчих операцій, офіцери Кримського регіонального медіа-центру Міністерства оборони України, студенти факультету журналістики ТНУ ім. В. І. Вернадського.

Особливий інтерес присутніх викликав виступ військового журналіста, учасника миротворчої місії в Республіці Ірак підполковника запасу Василя Садовського (на фото унизу), який розповів студентам про особливості роботи в умовах воєнного конфлікту.

Офіцери регіонального медіа-центру Міністерства оборони України подарували майбутнім журналістам кілька примірників нової книги.

Присутні були одностайні в думці, що книга «Журналісти стріляють не кулями» стане одним із джерел, яке дозволить глибше розкрити алгоритм відносин між українською армією та засобами масової інформації.

Сергій ОСИПОВ,
Кримський регіональний
медіа-центр Міністерства
оборони України

Книгу «Журналісти стріляють не кулями» передали також і в бібліотеку «Кримської світлиці» — чекаємо читачів!

«ПЕРЕД БІДОЮ НЕ ЗДАВАТИСЯ!»

«Здоров'я — мудрих гонорар», — ці слова Жан П'єра Беранже стали епіграфом заходу, який відбувся в бібліотеці-філії № 4 ім. М. М. Коцюбинського Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Сімферополя в рамках засідання бібліотечного клубу «Ветеран». Цей клуб включає об'єднаних спільними інтересами людей, які знаходять радість у спілкуванні, на кожному засіданні намагаються дізнатися багато нового, цікавого і корисного для себе.

У програмі години милосердя «Перед бідую не здаватися»: зустріч «Серце, відкрите людям» з фахівцями міського центру здоров'я м. Сімферополя, виставка-порада «Позитивні милосердя», пам'ятки «Обережно: грип!», «Не хворіти грипом!» та інші. Владислав Миколайович Беліченко, завідувач міського центру здоров'я м. Сімферополя, розповів про роботу та специфіку центру, про фахівців, які з ним співпрацюють. Юлія Іванівна Жива, лікар-методист центру здоров'я м. Сімферополя, детально розказала про сезонні простудні захворювання, як з ними боротися і які профілактичні заходи можна застосовувати.

Учасники зустрічі, люди похилого віку, ветерани, учасники та діти Великої Вітчизняної війни повною мірою скористалися рідкісною можливістю отримати відповіді фахівців на будь-які запитання, що стосуються здоров'я.

Професіоналізм лікаря визначається не тільки тим, наскільки добре він знає етіологію і патогенез хвороб, методи їхньої діагностики та лікування, але і його вмінням консультувати, тобто спілкуватися, вчити, радити.

Завершилася зустріч простим і добрим напуттям гостей: «Бережіть своє здоров'я!».

Д. Боккаччо стверджував: «Той, хто хоче бути здоровим, частково вже видужує». Літні люди володіють багатьма якостями, але є одна, якої немає в інших поколіннях. Це — мудрість життя, знань, життєвого досвіду людей, що зберегли душевну енергію і щедрість. Оптимізм членів клубу «Ветеран» можна тільки захоплюватися. А професіоналізм і добра участь співробітників центру здоров'я тільки посилює позитивний настрій наших читачів.

Ірина РЕЙДЕР,
завідувач бібліотеки-філії № 4
ім. М. М. Коцюбинського
м. Сімферополь

У ДОРОГУ З ГРИГОРІЄМ СКОВОРОДОЮ

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

Плідною роботою та наочними результатами задоволені і студенти, і викладачі. Студентка групи УР-4 Ліля Карабашева розповіла, що над виставою учасники працювали майже два місяці та отримали безцінний досвід в організації таких творчих проєктів, а також важливий досвід спілкування студентів різних груп, охоплених однією спільною справою. Ірина

Коробач з групи УА-4 відзначила радість від напруженої, але пізнавальної в багатьох аспектах роботи. Причетність до успішного виступу й залучення до такої діяльності вона вважає за честь.

Усі учасники проєкту високо оцінили роботу Олексія Дмитрієва (УМ-4) — виконавця головної ролі Григорія Сковороди, який і сам відповідально, творчо поставився до своєї роботи, й інших надихав та під-

тримував. Поділившись враженнями, Олексій відзначив непросту роботу над непересічним образом поета-філософа, підкреслив, що його полонила глибина думки, закладена у тексті композиції, а оскільки сам студент-актор тяжіє до поетичної творчості, то зіграні сцени дозволили подивитися на своє захоплення новими очима.

Висока ідея вшанувати і якомога більше пізнати

багатогранну особистість об'єднала інтелектуальні й творчі зусилля студентів і викладачів. На урочистому підбитті підсумків тижня української філології студенти звітували про проведеною роботу та демонстрували свої таланти та вміння у своїх відеороботах, презентаціях, творчих номерах. Присутні оваціями зустрічали найбільш вдачі кадри та коментарі. Почули ми і виконання студентами оптиміс-

тичних українських пісень.

До проведення культурно-освітніх заходів долучився Союз українок м. Севастополя в особі голови Тамари Мельник та почесної голови Богдани Процак. Студентам — учасникам художньо-драматичної композиції було подаровано примірники чудової книги Петра Сороки «Маленькі секрети щастя і успіху», яка, за словами автора, є плодом «...численних лекцій та дискусій і довірчих сповідальних бесід зі студентами».

Тижень української фі-

лології завершився 8 грудня — в Севастопольському міському гуманітарному університеті пройшов II етап III міжнародного мовно-літературного конкурсу ім. Т. Г. Шевченка. Сімдесять переможців перших етапів конкурсу — студенти та курсанти вищих навчальних закладів міста, а також учні професійно-технічних училищ — змагалися у літературній творчості, виявляли свою загальну ерудицію та громадянську позицію.

**Микола
ВЛАДЗИМІРСЬКИЙ**

В ПОШУКАХ ПОРОЗУМІННЯ

Гадаю, не багато хто наслідиться заявити, що він проти міжнародного миру і злагоди, і назве себе свідомим розпалачем міжнародної ворожнечі, навіть якщо його поведінка промовисто говорить сама за себе. У тому числі, й ті, хто замість судових виконавців о третій годині ночі зруйнував несанкціоновану забудову, яку здійснили кримські татари на землях сільськогосподарського призначення. А представники телеканалу «Неаполь» кілька разів показували це, захоплюючи коментарями. Їм навіть і на думку не спало, що «Русское единство» та російське козацтво ніхто не уповноважував цим займатися, і що об'єднані за національною ознакою, руйнуючи житло представників іншої національності, вони тим самим не лише провокували міжнародний конфлікт, але й заклали підвалини міжнародної недовіри на довгі роки. Оскільки сприймалося це неупередженим свідком не як акт торжества правосуддя, а як виміщення своєї ненависті на хатках тих, з ким були б не проти поквитатися в такий же спосіб.

А тепер зазирнімо в газету «Вечерний город». В ній, здавалося б, цілком безневинний, де майже немає нічого, окрім оголошень та розваг, бачимо публікацію у кілька рядків під назвою «Недоразвитый язык». Впевнена, що ваші асоціації, пов'язані з цим заголовком, будуть аналогічними моїм, як і в тому, що ви здогадалися, про яку мову йдеться, і не заперечуватимете, що подібна творчість не сприяє добрим стосункам між народами. Бо це і є та сама «мова війни», яка, згідно із результатами моніторингу, більш ніж у половині випадків використовується в Криму проти етнічних українців. Тож зрозуміло, що у переважній більшості ситуацій її носіями є не українці. Але чи погодиться визнати за собою цю провину більш агресивна частина суспільства? Навряд чи. Носії проросійських настроїв не проти навіть використати ідею міжнародної злагоди задля того, щоб самим же сіяти ворожнечу та непорозуміння. Я про ведучого передачі «Открытая политика» (ДТРК «Крим») О. Машенка, який проводив глядацьку опитування щодо того, чи слід заборонити в Україні мусульманську партію «Хізб ут-Тахрір», про яку 90% людей взагалі нічого не чули, і не їм, звісно, це вирішувати. Звішши кримських татар із проросійськими радикалами в телестудії, ведучий спричинив цілком очікувані взаємні образи і навіть обіцянки звернутися до прокуратури. І все це тому, що «захистив» українську Конституцію та «відстоював» міжнародну злагоду, якій нібито загрожувала ця партія. Але ж вплив на суспільство навіть реально екстремістських течій у мусульманстві є мінімальним через нечисленність їхніх представників, відсутність у них державних телерадіокомпаній тощо, у той час, як негатив, що мав сформувати громадську думку, певним чином поширюватиметься і на весь кримськотатарський народ. І О. Машенко — не дитина, все це він цілком усвідомлював, усвідомлює це і керівництво телерадіокомпанії.

Тож мені було досить дивно 5 грудня спостерігати за одним столом представників різних етнополітичних груп, істориків за фахом, зазвичай досить категорично налаштованих, які оголосили про намір пошуків неконфліктної позиції щодо погляду на наше давнє і недавнє минуле, а від нього — півкроку до сьогодення.

— Ми хочемо віднайти ідеї, які б об'єднали істориків, створити своєрідний морально-етичний кодекс, який умовно можна було б назвати «Маніфестом істориків», — заявляє Андрій Іванець, до якого я особливо долучаюся, бо він — представник української громади.

А ось росіянин Андрій Нікіфоров хоч і теж за співпрацю, але підкреслює, що при цьому немає необхідності відмовлятися від своїх переконань. Він розповідає про колективну поїздку до італійської провінції Південний Тирол, де за своїм складом населення схоже на кримське співтовариство, і люди просто мирно «співіснують». Втім, пан Андрій не виключає, що в майбутньому можливо було б домовитися і про спільний погляд на історію.

До розмови приєднується традиційно проросійський орієнтований Олександр Форманчук, котрий зауважує, що тамтешні жителі ладинці, які перебувають в меншині, не бояться розчинитися і втратити свою самоідентичність, подібно до кримських татар, і навчаються чужими для них мовами, а також зазначає, що, можливо, однією з причин спокою у цій провінції є дуже високий рівень добробуту.

І марно я очікую протестів від кримських татар Гульнари Бекірової та Рефіка Куртсейтова. Пані Гульнара теж хоче «знайти таку історію Криму, яка б нікого не зачіпала».

А я не можу зрозуміти: як це — «знайти історію»? Тобто розглядати її не такою, якою вона була насправді, а вигадати іншу, зручну для кожного?

І Гульнара відповідає мені, хоча насправді запитання ставить інша людина і в іншому форматі.

кожним текстом присутній автор зі своєю позицією.

Тож, виявляється, сама пані Гульнара не засуджує цієї практики, вона хоче запропонувати ще одну «інтегровану» позицію, яка б влаштувала всіх? І чи можливо це насправді, якщо намагатися бути чесними стосовно минушини, чи не доведеться «відмінити» депортацію, голодомори, і як до цього поставляться люди, котрі все це пережили і добре пам'ятають?

Звичайно, історія не має бути прислужницею у політиків, які помічають лише те, що їм вигідно, роздмухують і об'єднують навколо цього, а отже, і навколо себе людей, чий національний або політичний чи навіть родинний інтерес буде при цьому дотриманий. І цілком логічно, що діти та внуки розкуркулених бачать історію, рясно населену «шариковими», а нащадки батраків схильні бачити не якихось там «шарикових», а справжніх вояків, що безжалюбно придушували тих, хто не мав нічого, крім своїх ланцюгів. Політики ж, зрозуміло, всіляко підігривали почуття і тих, і інших. На жаль, вони робитимуть це й надалі, попри чийсь «інтегровану позицію», у пошуках дешевого піару. Як на мене, то інтегруватися треба-таки навколо фактів, не домовляючись заздалегідь, була ця подія чи ні, а максимально очищаючи минуле від суб'єктивізму, абстрагуючись від власного бажання надати подіям того чи іншого забарвлення. А в тому, що в ній було багато ганебного і несправедливого, годі й сумніватися, варто лише об'єктивно оцінити наше сьогодення, яке теж незабаром стане історією. На мою думку, єдине, що хоч і не об'єднуватиме, але і не роз'єднуватиме, це правда, без будь-яких узагальнень, переносів у інший соціум і сумнівних висновків. Історія має бути такою ж безпристрасною наукою, як алгебра чи зоологія.

Приблизно про це була і думка Андрія Мальгіна: «Процес переосмислення треба замінити процесом осмислення...»

Але чому це раптом наші темпераментні, з протилежними позиціями історики сіли за спільний стіл і почали шукати точки дотику? Справа в тім, що усі присутні, котрі запросили на зустріч журналістів, є учасниками проекту «Кримський політичний діалог», що впроваджується міжнародним митроворчим інститутом ПАТ-РІР за фінансової підтримки МЗС Фінляндії. Проект започатковано наприкінці 2009 року, і в його рамках уже відбулося вісім міжнародних зустрічей-обговорень. Мета проекту — «запобігання на-

сильницькій ескалації невирішених ситуацій», зокрема, «вирішення та попередження конфліктних ситуацій в Криму». Учасники його вже розробили свої рекомендації щодо мовної та земельної політики. В результаті виникла концепція багатомовної освіти на півострові під назвою «Кримська школа», про яку варто поговорити окремо.

Про що взагалі йдеться? А про те, що в Криму мають з'явитися школи із трьома мовами викладання: українською, російською та кримськотатарською. Подібні освітні заклади існують у Латвії та Фінляндії. Ідея багатомовності кримчан цілком співзвучна й мовній політиці Європейського союзу, і учасники «Кримського політичного діалогу» сподіваються залучити кошти європейських структур для оснащення таких шкіл певною методологією та підручниками, підготовки і перепідготовки викладацького складу тощо.

Переваги мультилінгвальної освіти очевидні: ті, хто знає мову своїх сусідів, не сприйматиме їх за чужинців, а пересторогу, можливо, й ворожість стосовно них замінить співчуття і розуміння їхніх проблем, та й взагалі, будь-які знання не бувають зайвими. Питання в іншому: чи достатньо буде охочих серед етнічних росіян та українців вивчати кримськотатарську мову, яка в реальному житті навряд чи їм коли-небудь знадобиться, чи такі школи матимуть привабливість лише для кримськотатарських дітей, які володіють рідною мовою, російською, і часто чувають та розуміють українську? Тож як з ними «йти в одній упряжці» тим, для кого кримськотатарська мова — все одно, що китайська, як опанувати нею предмети і які діти матимуть з вивчення цих предметів успіхи?

Знаю людей, котрі тривалий час перебувають в кримськотатарському мовному середовищі — і їхні знання мови обмежуються окремими словами. Є в Криму в с. Танковому школа-інтернат для особливо обдарованих дітей з кількома мовами навчання. Син моєї колеги покинув її, бо не бачив сенсу опановувати турецьку мову, яка йому в житті навряд чи колись знадобиться, адже слов'янська молодь, на відміну від кримськотатарської, із Туреччиною ніщо не споріднює. Отже, якщо українці, зважаючи на своє добре, навіть тепле ставлення до кримськотатарського народу, можливо, і віддаватимуть в тримовну школу своїх дітей, то росіяни (а це саме вони налаштовані на конфронтацію), ймовірно за все, як були, так і залишаться поза проце-

розуміння справедливості. Втім, не хотілося б піддавати сумніву і позитивну роль цих починань, бо, демонструючи новий погляд на дуже важливі для кримчан речі, ініціатори нових підходів тим самим їх і пропагують, знаходячи прихильників, які готові докласти певних зусиль для збереження миру і злагоди в регіоні.

З іншого боку, працюючи над вирішенням певних завдань і декларуючи певну позицію, не треба й перегравати. Бо насправді люди є розумнішими і чутливішими, ніж декому це здається, і їм не подобається, якщо їх недооцінюють.

Тож коли експерт інституту демократії ім. Пилипа Орлика Наталя Беліцер заявляє, що «конфліктний потенціал Криму продовжує зростати» (цитату наводить журналіст Микола Семена), важко їй не результату кількості тих, хто вважає себе українцями, згідно з переписами, за роки незалежності зменшилась в Криму майже на 10%. Тож налагоджувати «політичний діалог» варто було б починати із Верховної Ради України.

Втім, учасників кримського проекту можуть не зрозуміти не тільки керманічі, котрим вони просто заважають, але й самі спільноти, які вони представляють та для яких прагнуть забезпечити міжнародний комфорт. Бо тоді, приміром, довелось б поставити під питання багаторічну мрію кримськотатарського народу щодо утворення національної автономії та втілення в життя ухваленого ВР України у першому читанні закону про відновлення прав депортованих, що передбачає повернення їм майна предків або ж відшкодування його вартості та великі компенсаційні виплати.

Тож, на жаль, доки існують окремі соціальні групи та національні спільноти з різними, іноді взаємовиключними інтересами, випрацювати спільний погляд як на історію, так і на земельне питання та освіту досить складно, тим більше, що в душі учасники «Кримського політичного діалогу» залишаються часточками свого народу з притаманним йому

розуміння справедливості. Втім, не хотілося б піддавати сумніву і позитивну роль цих починань, бо, демонструючи новий погляд на дуже важливі для кримчан речі, ініціатори нових підходів тим самим їх і пропагують, знаходячи прихильників, які готові докласти певних зусиль для збереження миру і злагоди в регіоні.

З іншого боку, працюючи над вирішенням певних завдань і декларуючи певну позицію, не треба й перегравати. Бо насправді люди є розумнішими і чутливішими, ніж декому це здається, і їм не подобається, якщо їх недооцінюють.

Тож коли експерт інституту демократії ім. Пилипа Орлика Наталя Беліцер заявляє, що «конфліктний потенціал Криму продовжує зростати» (цитату наводить журналіст Микола Семена), важко їй не результату кількості тих, хто вважає себе українцями, згідно з переписами, за роки незалежності зменшилась в Криму майже на 10%. Тож налагоджувати «політичний діалог» варто було б починати із Верховної Ради України.

Втім, учасників кримського проекту можуть не зрозуміти не тільки керманічі, котрим вони просто заважають, але й самі спільноти, які вони представляють та для яких прагнуть забезпечити міжнародний комфорт. Бо тоді, приміром, довелось б поставити під питання багаторічну мрію кримськотатарського народу щодо утворення національної автономії та втілення в життя ухваленого ВР України у першому читанні закону про відновлення прав депортованих, що передбачає повернення їм майна предків або ж відшкодування його вартості та великі компенсаційні виплати.

Тож, на жаль, доки існують окремі соціальні групи та національні спільноти з різними, іноді взаємовиключними інтересами, випрацювати спільний погляд як на історію, так і на земельне питання та освіту досить складно, тим більше, що в душі учасники «Кримського політичного діалогу» залишаються часточками свого народу з притаманним йому

розуміння справедливості.

Втім, не хотілося б піддавати сумніву і позитивну роль цих починань, бо, демонструючи новий погляд на дуже важливі для кримчан речі, ініціатори нових підходів тим самим їх і пропагують, знаходячи прихильників, які готові докласти певних зусиль для збереження миру і злагоди в регіоні.

З іншого боку, працюючи над вирішенням певних завдань і декларуючи певну позицію, не треба й перегравати. Бо насправді люди є розумнішими і чутливішими, ніж декому це здається, і їм не подобається, якщо їх недооцінюють.

Тож коли експерт інституту демократії ім. Пилипа Орлика Наталя Беліцер заявляє, що «конфліктний потенціал Криму продовжує зростати» (цитату наводить журналіст Микола Семена), важко їй не результату кількості тих, хто вважає себе українцями, згідно з переписами, за роки незалежності зменшилась в Криму майже на 10%. Тож налагоджувати «політичний діалог» варто було б починати із Верховної Ради України.

Втім, учасників кримського проекту можуть не зрозуміти не тільки керманічі, котрим вони просто заважають, але й самі спільноти, які вони представляють та для яких прагнуть забезпечити міжнародний комфорт. Бо тоді, приміром, довелось б поставити під питання багаторічну мрію кримськотатарського народу щодо утворення національної автономії та втілення в життя ухваленого ВР України у першому читанні закону про відновлення прав депортованих, що передбачає повернення їм майна предків або ж відшкодування його вартості та великі компенсаційні виплати.

Тож, на жаль, доки існують окремі соціальні групи та національні спільноти з різними, іноді взаємовиключними інтересами, випрацювати спільний погляд як на історію, так і на земельне питання та освіту досить складно, тим більше, що в душі учасники «Кримського політичного діалогу» залишаються часточками свого народу з притаманним йому

Тамара СОЛОВЕЙ

ЗА ЩО Я ШАНУЮ КРИМСЬКИХ ТАТАР?

У Криму живе багато етносів, так було завжди. Серед багатьох народів є три найбільш чисельні — росіяни, українці та кримські татари. Для кримських татар ця земля найрідніша, бо тут жили їхні прапрапрадіди, і навіть топоніміка — назви сіл, річок, гір, долин теж кримськотатарські. Цей народ пережив чимало кривд, не з власної волі тікав у Туреччину, переселявся і за російських царів, і особливо в радянські часи, за межі рідних земель. Сталінсько-більшовицький режим не жалів чеченців, інгушів, кабардинців, кримських татар, депортуючи їх у необхідні краї Казахстану, Сибіру, Узбекистану. Як не жалів і українців, виморюючи їх голодом, переселяючи в далекі сибірські землі. При цьому за статистикою майже половина переселенців або не доїжджали до місця виселення, або помирали у перші роки після цього.

Сьогодні територія України і Криму заселена у тому числі і великою кількістю росіян. Це заселення відбувалося за рахунок заповнення пустинних земель російським людом при примусовій депортації корінного народу, при вимиранні людей на великих теренах у трьох голодоморах в Україні, при так званій індустріалізації окупованих територій Радянського Союзу. А ще при величезних втратах населення під час Громадянської війни (а насправді, під час більшовицького захоплення земель) та Другої світової війни. Треба знати, що це переселення народів не минуло безслідно і для росіян. Варто лише пройтись центральними областями Росії — Курською, Тамбовською, Пензенською, Костромською, Рязанською (та й іншими), щоб побачити, що цілі регіони сьогодні спустошені.

Пригадую, у далекі 90-ті роки минулого століття я якось розговорився з молодою жінкою з Узбекистану (геологом за фахом), яка відпочивала в Криму з двома дітьми. І вона, плачучи, розказувала, що її звільняють з роботи в Узбекистані, бо вона не знає узбецької мови, що вона для узбеків чужа. На моє запитання, чи не може вона повернутися у свою рідну Пензенську область, відповіла, що там у неї нікого нема, батьки переїхали чи то до війни, чи то після у Середню Азію, вона там і народилася. А на її батьківщині вже нікого немає — ні рідних, ні оселі, та й свого села уже знайти не зможе.

Пам'ятаю, як у ті ж 90-ті роки одна росіянка з Латвії плакала перед телекамерою з тих самих причин — її звільняли з роботи через незнання латиської мови. А коли її запитали, як давно вона живе у Латвії, відповіла — двадцять п'ять років. «І ви не змогли за цей час вивчити латиську мову?» — запитали її. У відповідь було мовчання.

Повертаюся до кримськотатарського народу, бо його доля дуже нагадує долю західних українців. І тих, і других вважали зрадниками «отечества», хоча і ті, й інші гинули на воєнних фронтах, піддавалися остракізму, насильницькому переселенню, знищенню.

Кримські татари верталися на рідну землю після важкої виснажливої боротьби з владою. Їхні лідери пройшли через тюрми, тортури, через самознищення. Вони пам'ятають ту допомогу, яку надавали їм у їхній боротьбі генерал Григоренко, академік Андрій Сахаров, В'ячеслав Чорновіл та інші. Після повернення додому їм треба було заново обживати свою землю, будувати житло, навчати дітей. Для мене цей народ є прикладом єдності. Навесні цього року, 5 травня, я був на їхньому святі Весни, яке проводилося поблизу Бахчисарая. Орієнтовно там збиралося двадцять-тридцять тисяч людей — старших, середнього віку, молодих хлопців та дівчат і багато дітей практично з усіх районів Криму. Одні готували національні страви, інші танцювали та співали, хтось промовляв, щось говорили їхні лідери. Це свято тривало цілий день. Я не бачив похмурих або злих облич — вони світилися якоюсь особливою добротою та радістю. І я подумав: «А що було б, якби на такому майдані збиралося стільки ж українців?». І сам собі відповів — напевно, замовкли б назавжди шовіністичні навчені, бо відчувли б, що нас тут також багато.

Але зібрати стільки ж українців годі, бо багато із знаних мною себе називають: «Я — хохол, або я — холушка». Але не говорять: «Я — українець!».

Коли в'їжджаєш у татарські поселення, то відразу ж відчувається — тут живуть люди, що дбають про свою родину, про своїх дітей, хочуть навчити їх ремеслу, дати потрібні для життя знання.

Кілька років тому з Івано-Франківська приїхала група студентів, за походженням з Криму, і я попросив тодішнього голову ДАТ «Чорноморнафтогаз» Анатолія Йосиповича Присяжнюка переговорити з ними. Кожен студент розповідав, як він навчається, які у нього успіхи, яке хобі, а починали всі однаково: я знаю чотири мови, я знаю три мови, знову я знаю чотири мови. На п'ятому студенті голова правління здивовано запитав: «А які це ви мови знаєте?». У відповідь чулося: я знаю українську (називали першою), англійську, російську і кримськотатарську. Студенти за національністю українці і росіяни називали три мови. Анатолій Присяжнюк їм сказав: «Ну, українська не рахується!». А для цих студентів за час навчання на факультеті нафтогазових технологій у Криму та пізніше в Івано-Франківську наша мова стала своєю.

Що мене і тоді, і зараз дивує, що кримськотатарські випускники середніх шкіл Криму вільно, без акценту говорять українською мовою, чого не скажеш про росіян і кримських українців також.

Щороку у березні біля пам'ятника Тарасу Шевченку збирається українська громада, щоб вшанувати день народження нашого Пророка. На свято приходить чимало кримських татар з малими дітьми, і ці діти одне перед одним бігають, співають декламувати вірші Шевченка.

За минулі десять років я не бачив жодного росіянина, який би прийшов на це свято всією родиною або з дітьми. Чому це так?

Ми святкуємо разом з кримськими татарами річницю смерті або народження Петра Григоренка, В'ячеслава Чорновола, Андрія Сахарова, разом згадуємо Василя Стуса. А чому до цих відзначень не приєднуються росіяни?

У приватній розмові я часто чую, що вони (кримські татари) — хитрі, підступні. І мало хто говорить про те, що їхні родини багатодітні, розлучень серед них мало, що діти стараються дати вищу освіту або навчити досконало оволодіти вибраною професією слюсаря, електрика, штукатура, кухаря, перукаря. Та я ні разу не бачив і не чув, щоб батьки били за непослух малих дітей, або щоб не дбали про своїх старих та немічних батьків. Природно, що і п'яниць серед кримських татар майже немає. І в чому ж їхня хитрість і підступність?

Восени цього року відомий в Україні вчений-симиренкознавець професор Петро Васильович Вольвач познайомив мене з одним кримським татаром, який має господарство поблизу Червоних печер у Добровірській долині. Там розводять коней, овець, є там верблюди, корови. Але цей господар, якого звать Едемом, хоче закласти сад з реліктових давньокримських сортів яблунь та груш. Це потребує великих коштів. Але, як говорять росіяни, «цель оправдывает средства». Бо мета велика у господаря — зберегти для нащадків те, що було вирощено їхніми предками у минулому і що було знищено під час депортації кримських татар. Уже восени цього року закладено цей сад майбутнього, за задумом це має бути сад-музей кримськотатарського садівництва, що «проростатиме» у майбутнє.

У мене на кафедрі і факультеті морських нафтогазових технологій навчалися десятки кримських татар. Їх не треба було «силувати до знань», бо вони знали, що прийшли вчитися до університету. Минули роки, мої колишні студенти одружились, запрошують мене на

© kianews.com.ua

свої весілля, телефонують, повідомляють, що у них вже є свої діти. І чи може мене це не радувати?

Тому я люблю цих своїх колишніх студентів, нині вже фахівців морського нафтогазовидобування. Як люблю і колишніх своїх студентів інших національностей — українців та росіян, греків та азербайджанців. І думаю, що треба зміцнювати дружбу наших народів. Добре було б, щоб і діти-українці засвоїли кримськотатарську мову, як українську знають кримськотатарські діти.

Багато точиться розмов про нове приєднання Криму до Росії. Можна зрозуміти ностальгію російського люду за Росією. Але не можна зрозуміти ухвалення Верховною Радою України мовний закон, великий наступ до набуття російською мовою статусу другої державної. Замість того, щоб зробити так, аби різні етноси вільно володіли хоча б трьома мовами (окрім англійської, німецької чи французької), знали літературу, історію, мистецтво цих народів, замість «приниження» до використання російської мови всіма без винятку. Багато точиться розмов про те, що є держави з двома, а то і трьома державними мовами. Та мало хто знає, що, наприклад, у Фінляндії основним етносом є фіни (93%), а шведи мають лише 4% від усього населення, але кожен фін, якщо хоче мати добру роботу, повинен досконало знати шведську мову, літературу, історію. А у нас людина може керувати, не володіючи державною мовою і навіть з трудом читаючи написаний текст українською. Чи не смішно це?

А мова — це душа народу, заковані навички, характер людини. Тому для мене кримські татари в їхньому прагненні освоювати нашу мову, в працьовитості — є рідними. Я шукаю у них багато спільного — в жіночих хусточках і способах їх зав'язування (схоже на те, що і в нас на Гуцульщині), навіть чоловічі каракулеві шапки теж носять в Карпатах гуцули, як і кримські татари. Я зібрав близько трьохсот слів, що є спільними для кримськотатарської та української мов (дедя, неня, майдан та інші).

У кримських татар є чому навчитися нам, українцям, — працьовитості, терпінню, мужності і згуртованості, дбайливому ставленню до роботи, вмінню виховувати дітей, шанобливому ставленню до батьків і взагалі до старших людей. Їхня культура сягає глибини віків. І треба нам усім шукати не розбіжностей, а те, що нас зближує. І тоді буде добро та злагода між нашими народами.

Роман ЯРЕМІЙЧУК,
дійсний член НТШ,
доктор технічних наук,
професор

м. Сімферополь

КРИМСЬКІ ТАТАРИ ВИМАГАЮТЬ ВІДНОВЛЕННЯ СВОЇХ ПРАВ

Відновлення прав кримськотатарського народу, в тому числі і в сфері земельних відносин, вимагали учасники загальнокримського мітингу, присвяченого Міжнародному дню прав людини. У мітингу, який відбувся на центральній площі імені Леніна у Сімферополі, взяло участь близько півтори тисячі осіб, повідомляє кореспондент УКРІНФОРМУ.

«Права людини та права народу нерозривно пов'язані. Не можна забезпечувати свободи та права людини без дотримання прав народів. Для блага народів Криму нам необхідно разом відстоювати свої права», — зазначив, коментуючи журналістам проведення мітингу, перший заступник глави Меджлісу кримськотатарського народу, депутат ВР Криму Рефат Чубаров.

Учасники мітингу тримали у руках національні прапори кримських татар, а також транспаранти з гаслами: «Відновлення прав кримськотатарського народу — під егіду міжнародного співтовариства!», «Земля — багатство народу, а не влади!», «Ні — дискримінації за національною ознакою!».

У виступах учасників мітингу лунала критика на адресу кримської влади, «з мовчазної згоди якої», за словами керівника секретаріату Меджлісу Заїра Смедляєва, «здійснювалися провокації щодо кримських татар».

Водночас прийнята резолюція відрізняється досить м'якими формулюваннями. Зокрема, у ній йдеться, що учасники мітингу «заявляють про свою прихильність цілям побудови незалежної та демократичної Української держави».

Також у резолюції висловлюється сподівання, що «2013 рік — рік головування України в ОБСЄ повинен ознаменуватися утвердженням в українському суспільстві фундаментальних прав та свобод людини, кардинальних змінами Української держави до питань відновлення прав кримськотатарського народу».

Учасники мітингу також закликали усіх жителів Криму, незалежно від національності та віросповідання, об'єднати зусилля у сфері захисту прав людини та прав народів на благо Криму та його майбутнього.

ПРОВОКАЦІЇ ПІДРИВАЮТЬ ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ КРИМУ

Голова Республіканського комітету Автономної Республіки Крим у справах міжнародних відносин і депортованих громадян Рефат Кенжалієв закликав не розпалювати на території Криму конфлікти, які можуть призвести до міжнародних протистоянь і підірвати імідж автономії. Таку заяву Р. Кенжалієв озвучив, коментуючи ситуацію зі знесенням самобудів на земельному захопленні в селищі Молодіжному під Сімферополем представниками партії «Русское единство» і козацьких організацій, в ефірі ток-шоу «Гравітація» телекомпанії «АТР».

Він підкреслив, що цей конфлікт сьогодні штучно «підігрівається» політичними силами на догоду їхнім власним інтересам. «Якщо подібним чином буде вирішуватися проблема звільнення самозахоплених, у перспективі це призведе до конфліктних ситуацій, у тому числі на міжнародному ґрунті, — заявив голова Рескомнацу. — Сьогодні у Криму досить високі економічні показники, рейтингове агентство ІВІ підтвердило високу інвестиційну привабливість автономії, однак якщо будуть відбуватися подібні акції, всі ці досягнення зійдуть нанівець, і все це позначиться на соціально-економічному розвитку Криму. Я закликаю лідерів «Русского единства» і Меджлісу кримськотатарського народу не політизувати те, що трапилося, і не ускладнювати ситуацію. Тільки міжнародне порозуміння буде сприяти благополуччю і успішному розвитку Криму».

Р. Кенжалієв додав, що оцінку тому, що сталося, повинні дати правоохоронні органи. Голова Рескомнацу підкреслив, що влада Криму сьогодні намагається вирішити питання самозахоплення у правовому полі. З цієї метою в січні 2011 року в Радміні була створена спеціальна комісія з вирішення питань самовільного захоплення землі та надання ділянок для будівництва житлових будинків. На сьогоднішній день завдяки роботі комісії вдалося звільнити ряд самовільно зайнятих ділянок у Сімферополі, зокрема, звільнений мікрорайон Червона гірка, сьогодні там будується насосна станція.

Нагадаємо, в ніч з 30 листопада на 1 грудня біля селища Молодіжне Сімферопольського району на «галляний протесту» кримських татар були зруйновані близько сотні самобудів. Зносили будівлі близько 100 осіб: козаки, активісти партії «Русское единство» і власники земельних паїв. При цьому лідери «Русского единства» не виключили, що подібним чином будуть звільнені й інші території, на яких стоять кримськотатарські самобудви.

НЕ ВІРИТИ У «КІНЕЦЬ СВІТУ»

ЗАКЛИКАЄ ДУХОВНЕ УПРАВЛІННЯ МУСУЛЬМАН КРИМУ
Духовне управління мусульман Криму (ДУМК) зазначає, що мусульмани спокійні з приводу 21 грудня і закликає не вірити заявам про «кінець світу». Про це йдеться у повідомленні, розміщеному на офіційному сайті ДУМК.

«Кінець світу буде, але не 21 або якогось іншого числа, визначеного кимось із людей. Провісники, астрологи, ясновидці не можуть знати про конкретну дату настання кінця світу. Цим неправдивим заявам, які викликають нездоровий ажіотаж, не можна вірити. Такого роду страхи породжуються неуцтвом», — заявляють у

релігійній громадській організації. Підкреслюється, що розмови про кінець світу використовують нечисті на руку люди, щоб заробити на продажі якихось пакетів із набором речей і продуктів для кінця світу» або будівництві бункерів і сховищ.

«Але жодні запаси речей та їжі, жодні бункери від кінця світу не врятують. Лише Богу відома точна дата кінця світу, і Він нікому не дав її знання — ні пророкам, ні святым. Бог дав знати лише про ознаки наближення кінця світу», — говориться у повідомленні.

При цьому в ДУМК підкреслюють, що готуватися до кінця світу треба, але не запасатися речами або купувати місце у бункері, а «підвищувати свій духовний рівень», максимально корисно і якісно використовувати час свого життя для того, щоб зробити більше добра».

Львівський центр балтистики «РОЗПРАВЛЯЄ КРИЛА»...

Про Львівський центр балтистики «Кримська світлиця» згадувала вже неодноразово. Приємно вивчити, а потім описати безпрецедентний випадок, коли функцію культурницьких контактів з тією чи іншою країною (або групами країн) бере на себе не столиця держави, а звичайний обласний центр. Мені, звичайно, можуть зауважити, що Львів не є «звичайним обласним центром», він є містом неординарним і особливим. Охоче погоджуся з цим. І керівник Центру балтистики Юрій Садловський також є непересічною особистістю. Проживши половину життя в Латвії і досконало вивчивши латиську мову, він усе ж лишається українцем, галичанином. А тому намагається передати свою любов до цієї балтійської країни землякам. Насамперед львів'янам, а також українцям з інших регіонів, які тепер навчаються у Львові. Взагалі, до балтської мовної групи входять ще й литовська мова, її також нещодавно почали викладати у Львові. Більше «рідні» немає — найближчі мовні «родичі» (приси та ятвяги) асимілювалися багато століть тому. Приси розчинилися серед німців, поляків і частково литовців, а ятвяги — серед білорусів та українців Берестейщини. Ще можна згадати літописне балтське плем'я «голядь», яке мешкало у верхів'ях Оки. Але про голядь відомо найменше. Ці «балти» приблизно у кінці XII століття були асимільовані слов'янськими племенами. Отже, Львівський центр балтистики засередився виключно на латиській і литовській культурах. І першою була саме латиська культура, можливо, тому, що доктор латиської філології Юрій Садловський мав уже солідні напрацювання. Литовську ж для львів'ян викладає молодий випускник Вільнюського університету Петро Білінський. Слухачами є перш за все студенти факультету міжнародних відносин, а також філологи, геологи, музиканти, люди інших професій, які колись побували в республіках Балтії і мають певний «сентимент» до балтських мов і культур. Є ще одна категорія «студентів» — це діти від змішаних шлюбів. Нерідко вони починають вчити мову вже у зрілому віці.

Варто розповісти нашим читачам, як проходили Дні Латвії у Львівській області. По-перше, з 12 до 16 вересня у 19-му книжковому Форумі видавців у Львові взяли участь латвійські поети Улдис Берзиньш та Петеріс Цедриньш. Тоді ж у науковій

Ю. Садловський

бібліотеці ім. Данила Галицького відбулася зустріч із Юрієм Садловським — саме як з перекладачем латиської літератури. Потім була виставка Латвійської академічної бібліотеки Латвійського університету «Колекція малюнків й описів Ліфляндії Йогана Кристофа Бротце (1742-1823)». Потім латвійський танцювальний колектив «Sapaseji» з міста Смілтене взяв участь у святкуванні Дня міста Дрогобича. А 11 жовтня у Львові відкрилася виставка фотографій «Латвія з висоти пташиного польоту» та «Латвія очима Василя Пилип'юка». Наступного дня у Львівському національному університеті ім. Івана Франка депутат Сейму Латвії Яніна Курсіте-Пакуле прочитала лекцію на тему: «Європейська інтеграція. Досвід Латвії». У ці ж дні проходила виставка українських і латиських національних костюмів та виставка «Ляльки-мотанки» народної майстрині Галини Швець. Тут варто зазначити, що пані Галина є передплатницею «Кримської світлиці», газету залюбки читають чоловік і п'ятеро їхніх дітей.

Ще варто згадати концерт фольклорної музики Валдіса Муктапавелса, який відбувся у Національному музеї ім. Андрея Шептицького. І, нарешті, надзвичайно цікавим для львів'ян був фільм латвійського режисера Айгара Грауби «Захисники Риги» (2007) українською мовою. Завершення Днів Латвії відбулося надзвичайно урочисто 17 листопада в Сихівському мікрорайоні Львова. Дехто пожартував, що місцевий будинок творчості школярів і юнацтва стане ще одним своєрідним центром балтійських культур. Бо першим є Національний університет ім. І. Франка. Тут мені пощастило познайомитися із Мариною Брухань. У її батьків була дуже цікава доля:

— Повне ім'я моєї мами — Меліта Карлівна Рейнхольд, до балтських мов і культур. Є ще одна категорія «студентів» — це діти від змішаних шлюбів. Нерідко вони починають вчити мову вже у зрілому віці. Варто розповісти нашим читачам, як проходили Дні Латвії у Львівській області. По-перше, з 12 до 16 вересня у 19-му книжковому Форумі видавців у Львові взяли участь латвійські поети Улдис Берзиньш та Петеріс Цедриньш. Тоді ж у науковій бібліотеці ім. Данила Галицького відбулася зустріч із Юрієм Садловським — саме як з перекладачем латиської літератури. Потім була виставка Латвійської академічної бібліотеки Латвійського університету «Колекція малюнків й описів Ліфляндії Йогана Кристофа Бротце (1742-1823)». Потім латвійський танцювальний колектив «Sapaseji» з міста Смілтене взяв участь у святкуванні Дня міста Дрогобича. А 11 жовтня у Львові відкрилася виставка фотографій «Латвія з висоти пташиного польоту» та «Латвія очима Василя Пилип'юка». Наступного дня у Львівському національному університеті ім. Івана Франка депутат Сейму Латвії Яніна Курсіте-Пакуле прочитала лекцію на тему: «Європейська інтеграція. Досвід Латвії». У ці ж дні проходила виставка українських і латиських національних костюмів та виставка «Ляльки-мотанки» народної майстрині Галини Швець. Тут варто зазначити, що пані Галина є передплатницею «Кримської світлиці», газету залюбки читають чоловік і п'ятеро їхніх дітей.

Ще варто згадати концерт фольклорної музики Валдіса Муктапавелса, який відбувся у Національному музеї ім. Андрея Шептицького. І, нарешті, надзвичайно цікавим для львів'ян був фільм латвійського режисера Айгара Грауби «Захисники Риги» (2007) українською мовою. Завершення Днів Латвії відбулося надзвичайно урочисто 17 листопада в Сихівському мікрорайоні Львова. Дехто пожартував, що місцевий будинок творчості школярів і юнацтва стане ще одним своєрідним центром балтійських культур. Бо першим є Національний університет ім. І. Франка. Тут мені пощастило познайомитися із Мариною Брухань. У її батьків була дуже цікава доля:

латиським підпіллям, з так званими «лісовими братами». Отже, майже все моє життя минуло в Україні. Я і почувалася українкою, але... з певним латиським сентиментом. У випадку якихось спортивних змагань я завжди вболіваю за долю латиського народу. Поки була жива бабуся (мамина мама), я частенько була в Латвії. А вже і батьків немає... Тато прожив дев'яносто років, він був активним культурним діячем у нашому районному містечку Миколаєві. Немає вже і матусі, до

М. Брухань (ліворуч), І. Білик

Ляльки-мотанки

речі, мама так добре розмовляла українською, що ніхто не міг повірити, що вона — латишка! Може, трішки і відрізнялася мовою від місцевих, але люди думали, що вона з Полтавської області. Вона налаштувалася на сприйняття всього українського — таке вже було у неї міцне підґрунтя — цивілізоване, європейське ставлення до ідентичності. Мовляв, якщо вже доля закинула в Україну, то треба бути справжньою українкою!

Потім ми тепло поспілкувалися із львів'янкою Іриною Білик (не плутати з відомою, вже російськомовною, співачкою!). Виявляється, вона давно знайома з мешканцем Сихівського мікрорайону Василем Гуменюком, давнім дописувачем і передплатником «Кримської світлиці». А ще — вірним і люблячим сином Гуцульщини. Пан Василь може бути справжнім взірцем любові до своєї малої Батьківщини. Я і пані Ірину почав розпитувати про цей край. Вона відповіла так:

— Я також дуже люблю Гуцульщину — землю мого батька. Між нами й віддаль була невелика — я з Косова, а Василь Гуменюк з Яворова. Як і Василь, я ніколи не була «вузько-регіональною» патріоткою... Моею Батьківщиною є вся Україна. А прекрас-

на Гуцульщина є важливою складовою мого українського патріотизму. Але і Латвія заслуговує на таке ж тепле ставлення. Передусім своєю високою культурою.

Ви, мабуть, пам'ятаєте, що в радянські часи багато українців (у тому числі й гуцулів) працювало на лісових розробках у Латвії. Це було пов'язано з великими буревіями, які завдали значних збитків лісовому господарству республіки. Допомогали робітники із Західної України, де був надлишок робочої сили. Дехто й залишився там. Цікаво б простежити, як наші люди сприймали латиський підхід до ведення лісового господарства? Якось, будучи в Латвії, я звернула увагу на те, що латиші на лісосіках обов'язково залишають поодинокі старі сосни. Виявляється, це для того, щоб на них могли гніздитися (або просто відпочити) перелітні птахи! Якби ви знали, як вони бережуть свою голубу ворону, як бережуть рибу в річках... Там уздовж трас бігають і козулі, і лисички, і зайчики. У ті дні було так спекотно, що навіть у лісі земля потріскалася, але на автобусних зупинках висіли горшки з квітами, і їх латиші не забували поливати — жодна квітка не загинула! І на жодній такій зупинці — над-

віль серед лісових хуторів — не було видрапано: хто там був, хто відпочивав... Це не може не захоплювати! Звичайно, в мені більше українського, ніж латиського, але навіть як українка я не можу не захоплюватися землею моїх предків по материнській лінії. Вона до смерті буде рідною мені — так, як і Гуцульщина, мала Батьківщина батька.

А мамі моєї я дякую за те, що вона мене навчила сприймати світ таким, яким він є. Навчила бачити в житті все добре, а ще навчила ділитися з іншими теплом своєї душі. Матусі вже 26 років немає зі мною, але я завжди відчуваю її присутність... У вранішніх і вечірніх молит-

М. Венцек (ліворуч) і Г. Швець

«Світличанка» Галина Швець

вах я згадую її — це те джерело, яке мене живить. Вона швидко навчилася говорити українською, добре читала. Це був такий потужний інтелект! Вона змогла швидко надолужити прогалини в молодості. А молодість ця минула в сталінських таборах — батько сидів за любов до України, мама — за любов до Латвії. Вкрадено у них великий шмат життя, але лишилися вони повноцінними людьми, які вижили завдяки своїм високим ідеалам. Я дуже вдячна цьому поколінню людей, яке донесло до нас потребу жити не споживачьким життям, а повноцінним духовним. Мама прочитала стільки української класики! Мабуть, усе, що видавалося в Україні. І я не певна, що пересічний український професор-філолог перерахує стільки літератури і зміг осягнути те, що осягнула моя мама, так багато. На жаль, за нами тут пильнувало КДБ, і не було можливості навіть прописатися в рідній хаті. Вживати було дуже важко. Але коли якась матеріальна можливість траплялася, мама їхала в Латвію. Я тільки тепер зрозуміла, як вона тужила за своїми, за родиною, за рідною мовою. Деякі латиські видання вона передплачувала, і я децю могла читати в перекладі російською. Тому не чужа мені Латвія, тому й милі мені оці ляльки-мотанки у латиському народному вбранні, виготовлені львів'янкою Галиною Швець. Вони так нагадують мені мамину землю, той великий і працелюбний народ, з якого вона вийшла...

Цікаво виступила і наша талановита «світличаночка» Галина Швець: — Центр балтистики я почала відвідувати два роки тому. Завжди подобався Балтійський регіон... Чому? Мені самій важко пояснити причину свого теплового ставлення до Латвії, Литви та Естонії. Саме ці невеликі народи першими почали боротися за свою незалежність. Саме вони показали приклад іншим республікам — як треба боротися за волю. Зокрема й нам, українцям. Я дуже вражена була цим, хоч тоді була ще дитиною. Вже дорослою вперше поїхала до Латвії. Побачила фотовиставку «Шлях до незалежності». Думаю, жод-

ну нормальну людину вона б не залишила байдужою. Наскільки мужніми треба бути, наскільки треба хотіти, бажати цієї незалежності, щоб не боятися віддати за неї своє життя. Прибавти першими в СРСР виборили собі волю. Коли я відвідала Латвію минулого року, то дізналася, що латиші зібрали, записали і трепетно зберігають в національній Академії наук два мільйони народних пісень — так званих «дайн»! На кожного латиша доводиться по одній дайн! Уявляєте, який це співучий народ? Потім у мене з'явилася ідея виготовити колекцію ляльок-мотанок і вдягнути їх у латиський народний одяг. Загалом, ляльки-мотанки — це суто українська традиція, у Латвії такої немає. Тішу себе тим, що колекція може стати прикладом українсько-латиського культурного синтезу. Для цього я спочатку відвідала в Ризі музей народного костюма, де зробила багато фотографій. І вже наприкінці весни була готова колекція, яку ви зараз бачите...

Ось такі переважно українці й українки відвідують Центр балтистики. А ви звернули увагу, наскільки подібні долі Марини Брухань та Ірини Білик? А ще більше їхніх батьків. Цікаво було слухати цих напівлатишок, напівукраїнок... А слухаючи Галину Швець, приємно було фантазувати, будувати творчі плани. Уявляєте, наскільки б зросла культурницька роль Львова в Україні, якби Центр балтистики було засновано раніше — скажімо 15-20 років тому. Себто задовго до входу Латвії до Євросоюзу і її вступу до НАТО. Може б, і ми туди швидше рухалися? Але Юрій Садловський з'явився у Львові лише тоді, коли виконав свою місію в Латвії. Свого часу він викладав у Ризькій українській школі, а ще раніше випускав українською мовою чи не найпершу демократичну газету України «Поступ», яку львів'яни дуже любили. Виступаючи перед присутніми, Юрій прочитав свій переклад вірша А. Чакса «Вулиця Маріяс». А я пригадав, як тридцять років тому слухав у Ризі пісню «Marījas iela», написану за цим же текстом. Тоді мені знайомі латиші робили переклад російською, а тепер є вже й український переклад! Того ж вечора Мар'яна Венцек співала латиські даїни в перекладі українською (і тут невтомний Юрій Садловський постарався, переклав цілу книжку даїн!), виступали і говорили теплі слова інші учасники свята. Я подумав: як добре, що відтепер поодинокі і випадкові «латвієфіли» і «литвофіли» Львова можуть об'єднуватися, контактувати, товаришувати... Може, щось подібне колись виникне і в Києві, але поки в ролі «балтознавчого» центру виступає лише Львів. Йому не вперше виконувати роль столиці.

16 грудня виповнюється 85 років кримчанину-«світличанину» Миколі Олександровичу КЛИМЕНКУ, нашому давньому читачеві й автору, активному учаснику громадського і творчого життя кримського українства, захиснику Вітчизни з 1944 року, полковнику у відставці. Сердечно вітаємо Миколу Олександровича з цією поважною датою, бажаємо йому козацького здоров'я і всіляких гараздів!

Пропонуємо увазі читачів деякі думки й пропозиції М. О. Клименка стосовно того, що і як нам потрібно було б поправити в нашому Українському домі, які він передав до редакції СВОЄІ, як вважає Микола Олександрович, газети напередодні ювілею.

ЯК НАМ РОЗБУДУВАТИ УКРАЇНУ?

Вважаю, що сьогодні перед нами стоять чотири найважливіші завдання, від яких залежить наше майбутнє. Це — відродження Українського козацтва, патріотично-виховна робота серед українців, справедливості з виплатою заробітної плати і пенсій та підтримка Української церкви.

Я не згоден з тим, що така мала увага приділяється сьогодні захисту нашої Батьківщини. Армію планують скоротити до 200 тисяч контрактників. У роки Великої Вітчизняної війни в одному бою за Київ загинуло 300 тисяч воїнів. Тому така скорочена армія не зможе захистити незалежність України. А молодь, що не служить і не служить в армії, зараз не навчається військовій справі, не загартовується фізично, з нею не проводиться патріотично-виховна робота — вона не готова захищати свій народ.

Вважаю помилкою думати, що на багатства України, на її територію і свободу ніхто і ніколи не буде зазіхати і завжди буде мир в усьому світі. Тільки наші недруги бажають, щоб Україна була такою беззахисною.

Зараз дійсно немає можливості тримати велику армію, але сильна держава та, в якій не тільки армія, а й увесь народ готовий стати на її захист. Як у Швейцарії, де кожен чоловік має вдома зброю, проходить двомісячний армійський вишкіл. Україна може вирішити цю проблему відродженням Українського козацтва. У нас є добровільні громадські козацькі осередки, але вони розрізнені, не мають структури, єдиних завдань, прав, обов'язків. Одні з них — за Україну, другі — за іншу державу.

Тому потрібно відродити Українське козацтво рішенням Верховної Ради, ухваленням такого закону. При цьому треба врахувати історію козацтва, затвердити статут, в якому визначити завдання, права, обов'язки і структуру козацтва. Встановити виділення необхідних коштів і матеріальної бази. Можна для козацтва передати усю матеріально-технічну базу колишнього ДТСААФ.

Членами Українського козацтва можуть бути усі громадяни України, якщо вони її патріоти, з необхідними моральними якостями.

Щоб любити й захищати свою країну, треба знати історію свого народу. Зараз патріотичне виховання українців майже не проводиться. Любов до своєї країни повинна виховуватися з дитинства батьками, у школах, ВНЗ, на під-

приємствах. Ми віддали право агітації антидержавним партіям, їх більше показують по телебаченню і вони більше бувають на місцях.

Потрібно роз'яснювати не тільки історію України, а й те, що зроблено для покращення життя людей у країні, які плани, завдання, хто є наші друзі, а хто — вороги. Це повинні робити всі державні керівники зверху донизу, це їхній обов'язок, про це ж говориться у присязі держслужбовця, яку вони складають! Тому тих, хто цього не виконує, негайно звільняти з роботи. Треба викривати й притягати до відповідальності тих, хто робить наклепи на Україну, обманює людей, бо це є злочин. Партії і громадські організації, що агітують проти України, її Конституції, — треба заборонити! Виховання українців-патріотів повинно бути головним у роботі з народом.

У нашій державі ще немає справедливості з виплатою заробітних плат і пенсій. Дехто отримує заробітну плату до 20 000 гривень, а більшість — 1 500 грн. Де в кого пенсії доходять до 10 000 гривень, а хтось має 950 гривень. Особливо великі зарплати і пенсії у депутатів і службовців, у працівників податкової інспекції. Хіба можна сказати, що робота у них важча та небезпечніша, ніж у робітників на заводі, будівництві, в полі? Потрібно навести тут справедливий порядок, щоб не було такої великої різниці, частину коштів спрямувати на збільшення зарплат і пенсій тим, в кого вони дуже малі. А потім, за можливості, усім їх збільшувати.

Більшість церков в Україні належить Московському патріархату, за часи незалежності їх ще побільшало на 120. Церкви стали займатися політикою, хоча вони не повинні цього робити в жодному разі. Ми пам'ятаємо і листівки, які роздавали в церквах на виборах, і хресні ходи у Києві віруючих з іконами, хоругвами, з антидержавними, антиукраїнськими гаслами.

Тому нам треба підтримувати ту церкву в Україні, яка підтримує нашу Українську державу. Я вважаю, що такою є Українська православна церква Київського патріархату. А у наших депутатів, у нової Верховної Ради України ми повинні вимагати, щоб вони приймали тільки такі закони, які б сприяли відродженню і розвитку України.

Микола КЛИМЕНКО
с. Укромне, Сімферопольський р-н, АР Крим

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ГРУДЕНЬ

14
1918 р. — втративши підтримку українських політичних партій, російських монархічних кіл і австро-німецьких союзників, гетьман України Павло Скоропадський зрікся влади, передав її своєму уряду, а той у свою чергу передав повноваження Директорії на чолі з Володимиром Винниченком.

Народилися:
1654 р. — Данило Апостол, гетьман Лівобережної України.

1884 р. — Миколай Чарнецький, єпископ УГКЦ, якого папа Римський Іван Павло II у 2001 проголосив блаженним.

15
1932 р. — ЦК Компартії України затвердив перелік 82 районів України, куди припинялося надходження промислових і продовольчих товарів за зрив планів хлібозаготівлі.

2000 р. — в Україні остаточно припинила роботу Чорнобильська АЕС. Зруйнований у 1986 році реактор, що містив 66 тонн розплавленого ядерного пального і 37 тонн радіоактивного пилу, незважаючи на збудований захисний «саркофаг», продовжував випромінювати радіацію.

Народилися:
1890 р. — Василь Ємець, бандурист-віртуоз.

1958 р. — Соломія Павличко, письменниця, літературознавець, перекладач, публіцистка, автор праць з історії фемінізму. Дочка Дмитра Павличка.

Померли:
1934 р. — з наказу Москви розстріляно 28 українців — поетів, критиків і громадських діячів, серед яких: О. Близько, Д. Фальківський, Г. Косинка, І. Крушельницький, М. Лебединець, К. Буревій.

1986 р. — Серж Лифар, французький танцівник і хореограф українського походження.

16
Народився:
1886 р. — Данило Терпило, повстанський отаман Зелений.

17
1897 р. — на Харківському паровозобудівному заводі збудували перший український паровоз.

1917 р. — Українська Центральна Рада отримала урядову телеграму з Петрограда від Ради Народних Комісарів, що уряд радянської Росії «визнає Українську Народну Республіку, її право цілком відокремитися від Росії... зараз же, без обмеження та безумовно».

1917 р. — розпочав роботу Всеукраїнський з'їзд робітничих, солдатських і селянських депутатів, який підтримав Українську Центральну Раду. 20 грудня з'їзд відкинув ультиматум петроградської Ради Народних Комісарів, що стало приводом для українсько-більшовицької війни.

Народилися:
1877 р. — Данило Шербаківський, етнограф, дослідник українського народного мистецтва, археолог і музейний діяч.

1883 р. — Микола Рябовол, український політичний діяч на Кубані часів Громадянської війни; голова Кубанської законодавчої ради; голова Кубанської військової ради.

1908 р. — Юрій Шевельов (Шерех), славіст-мовознавець, історик літератури, письменник, критик, академік Національної академії наук України.

18
1104 р. — грека Никифора I було призначено керувати Київською митрополією.

Народився:
1892 р. — Микола Куліш, український письменник, режисер, драматург, громадський діяч, газетяр і редактор, діяч української освіти, педагог («97», «Патетична соната», «Маклена Граса», «Мина Мазайло»).

19
День святого Миколая у християн східного обряду.

В Україні, за традицією, у цей день батьки

вночі кладуть дітям подарунки під подушки, зберігаючи у таємниці свою причетність до подарунків, для того, щоб діти вірили у чудо, звершуване святим Миколаєм і вчилися милосердя в святого.

В пам'ять про милосердя святого Миколая цього дня відзначається Міжнародний день допомоги бідним.

1919 р. — видруковано перший грошовий знак Української Народної Республіки — купюру вартістю у 100 карбованців.

Народилися:
1856 р. — Степан Ерастов, письменник, член Центральної Ради від Кубані.

1919 р. — Микола Лукаш, український перекладач, мовознавець і поліглот. Загалом Микола Лукаш знав 20 мов, з яких вільно перекладав.

1959 р. — Марія Матіос, видатна українська письменниця (твори — «Нація», «Солодка Даруся», «Щоденник страченої», «Армагеддон уже відбувся» та ін.).

20
1906 р. — уперше «Кобзар» Шевченка видано російською мовою.

Народився:
1925 — Михайло Худаш, український мовознавець, доктор філологічних наук.

21
1988 р. — найбільший у світі діючий літак Ан-225 «Мрія» здійснив перший політ.

Народився:
1596 р. — Петро Могила, святий, політичний, церковний і освітній діяч України.

22
1917 р. — Голова уряду Української Народної Республіки Володимир Винниченко підписав розпорядження про створення Генерального секретарства у міжнародних справах, яке очолив О. Шульгін. З 2000 року цей день щорічно відзначається в Україні як День дипломата.

1917 р. — у Харкові відбувся заколот проти Української Народної Республіки, встановлено більшовицьку владу і скликано III екстремний з'їзд рад Донецько-Криворізької Республіки.

M. Matios

M. Куліш

ШАНОВНІ ЗЕМЛЯКИ! УКРАЇНЦІ! ЗВІЛЬНИМО УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО, ГАЗЕТУ, КНИГУ, КУЛЬТУРУ, ДУХОВНІСТЬ З-ПІД ОБЛОГИ ВЛАСНОЇ БАЙДУЖОСТІ Й ЧУХРАЇНСТВА! КУПУЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ЧИТАЙТЕ, ПРОПАГУЙТЕ, ПІДТРИМУЙТЕ РІДНЕ, УКРАЇНСЬКЕ!

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ» — 90269. Вартість передплати: 1 місяць — 9,27 грн.; 3 місяці — 27,21 грн.; 6 місяців — 52,77 грн.; на рік — 104,34 грн. Передплатити «Кримську світлицю» не лише для себе — зробить подарунок своїй школі, бібліотеці, рідним, знайомим: чим більше в українського друкованого Слова буде шанувальників, тим надійнішим буде його майбутнє! Адреса редакції: 95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, к. 14. Тел.: (0652) 51-13-24, (050) 957-84-40; ел. пошта: kr_svit@meta.ua; Інтернет-сторінка: http://svitytsia.crimea.ua

ф. П-1

Державний комітет зв'язку та інформатизації України

АБОНЕМЕНТ

На газету **90269**

журнал (індекс видання)

«Кримська світлиця»

(найменування видання) Кількість комплектів

на 200 ___ рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куди (поштовий індекс) (адреса)

Кому (прізвище, ініціали)

ДОСТАВНА КАРТКА-ДУРУЧЕННЯ

На газету **90269**

журнал (індекс видання)

«Кримська світлиця»

(найменування видання)

Вартість передплати ___ грн. ___ коп. Кількість комплектів

вартість передплати ___ грн. ___ коп. Кількість комплектів

на 200 ___ рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

поштовий індекс місто село

код вулиці область

буд. корп. кв. район вулиця

прізвище, ініціали

ДОВГИЙ ПИШЕ КОРОТКО І ЯСНО

Довгий Олексій Прокопович народився 8 серпня 1929 року в с. Городищі Меньського району Чернігівської області. Учасник війни. Навчався у Гомельському й Охтирському технікумах, Харківському інституті механізації та електрифікації сільського господарства. Працював за цим фахом шість років. Журналістську освіту здобував у Київській вищій партійній школі. Працював у районних та обласних газетах, на керівних посадах у видавництвах «Дніпро», «Молодь», «Музична Україна» та в журналі «Ранок». З 1980 р. — на творчій роботі.

Член Національної спілки письменників України. Нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України. Заслужений діяч мистецтв України, лауреат літературної премії ім. І. Нечуя-Левицького.

Автор багатьох книг поезії. 3-поміж них — «Земля співає», «Чересло», «Кам'яна роса», «Пора конвалій», «Келих троянд», «Зерно з очима неба» та інших. Автор численних перекладів з братніх літератур.

Олексій Довгий прийшов у літературу вже зрілою людиною. Свою першу збірку поезій видав, коли йому було тридцять два роки. Така неспішність і стриманість пояснюється ще й тим, що перш ніж твердо узятися за перо авторів поетичного слова довелось спізнати по чім, як кажуть, хліб і сіль... Кілька років він працював механізатором у кіровоградських степах, а згодом, набравшись хліборобського досвіду, навчав й інших молодих механізаторів, перебуваючи на посаді викладача та інструктора виробничого навчання училища механізації в Устинівському районі на Кіровоградщині.

Як він не намагався так само, як і його діди-прадіди, залишатися одвічним хліборобом, водити на широких полях трактор і комбайн, де, як пише поет у своєму вірші «Хлібороб», «все... буяло силою земною, де «вставало житечко за мною колосом із росяних долин», де скиба лягала за плугом «наче лайнера крило», все ж переважило Слово. Слово художнє. Поетичне. Ті, далекі, ще зі шкільної парти, вірші — визріли, закололися і дали непоганий урожай. Першу збірку поезій він назвав «Земля співає». Земля для поета Олексія Довгого — понад усе. «Земля, — як він сам знається в одному з віршів, — для мене совість і душа». Земля — совість і душа! Що може бути священнішим за це синівсько-хліборобське одкровення! Його вірші — прості, як хліб на столі, але ж скільки в них душі, ширості, глибоких думок і почуттів!

Ось як про поетичний доробок О. Довгого відгукується знаний поет і літературний критик, син кіровоградських степів Микола Славинський: «У поезії Олексія Довгого мало стихії, спонтанності. Відчувається не просто копітка праця, а воістину виснажливий труд над словом... У його віршах немає ні нарікань на всіх і все, ні понурливості, глеквої тягучості сільських буднів, ні моторошних видінь минувшини.

Пильне поетове око помічає те, чого не бачать інші. Світ постає предметним, зримим, багатоліким. Олексій Довгий любить густу фактуру, вмівло кладе виразні мазки, легко оперує місткими, значущими образами. У віршах мало епітетів, ще менше — метафор, але в кожному є несподівані деталі, колоритні подробиці, які зачіпають за живе — тривожать душу, збурюють пам'ять. А ще відчувається, вловлюється чи вгадується рівне інтелектуальне світіння. Воно пронизує навіть коротенькі замальовки з натури, настроєві пастелі... Маємо не якісь спонтанні ескізи до майбутніх творів, начерки осяжніших полотен, а цілком самостійні, остаточно вивершені мініатюри, пронизані майстерно обмеженою системотворчою думкою. Автор вільно й упевнено почувується на малій поетичній «території». Тут він — господар, майстер, володар і повелитель, який може все зробити в царстві лапідарності...»

Для тих, хто, може, призабув,

лапідарний — значить стислий, короткий, виразний... Саме так стисло, коротко, виразно пише поет Олексій Довгий.

Перечитавши чимало його збірок, які Олексій Прокопович подарував мені під час наших кримських зустрічей, я, звісно ж, під впливом його коротких лапідарних поезій присвятив йому, майстрові поетичної мініатюри, ось такі рядки:

*Довгий пише коротко — не довго,
Але довго носить у собі
Те його пахуче рідне слово,
Мов світанки літа голубі.
Довгий пише коротко і зримо,
Ніби поле крають лемеші...
Пам'ятаєш кожну його риму,
Кожен порух ніжної душі.
Довгий пише коротко і ясно:
Кожне слово — на вагу зерна.
І його поезія прекрасна
Довго ще у пам'яті зрима!*

Знаю, що поет Олексій Довгий чимало сил віддав вихованню творчої молоді, керував літературною студією на київському заводі «Арсенал», з якою згодом вишло немало хороших і різних поетів. І я, хоч уже й немолодий за віком творець журналістського, а іноді й віршованого

древній символ величі й гордині, і відкриває глиб таку в людині, де тоне всіх часів височина».

Знаходить поет і свої натхненні слова про море і гори:

*Море й гори. Як всього багато!
В серце увібрали все не зміг!
Є в цьому кримському циклі і вірш про українських моряків-чорноморців, які тут, «...де зійдуться небо і море, спокій пильнують вкраїнські дозори». Тут, де «гойдається синя синизна, починається їхня Вітчизна», і їм, українським морякам, випала честь оберігати її від усіляких негараздів. Крим — земля, ясно полита кров'ю її захисників у роки останньої війни 1941-1945 рр. Свідченням того — два міста-герої Севастополь і Керч. Я пригадую, як двадцять сім років тому, в кінці грудня 1985 року, у ювілейний сороковий рік закінчення Великої Вітчизняної війни, до Криму для зустрічі з читачами приїхали дві групи українських письменників. Одна група, до якої входили письменники Віктор Кондратенко, Данило Бакуменко, Анатолій Хорунжий, Дмитро Луценко, Вадим Шкода, Юрій Сердюк, Анатолій*

На фото (зліва направо): Олексій Довгий, Данило Кононенко, Олександр Грановський, Валерій Левенко. Грудень 1985 р., м. Керч

ного слова, дуже жалкую, що в мене у часи творчої юності не було такого доброго, широкого, талановитого навчителя.

Його поезія — то й нині для мене справжнє духовне джерело, з якого можна і треба черпати оту синівську любов до своєї Вітчизни-України, про яку так проникливо і трепетно пише він, Олексій Довгий:

*Для мене ти і совість, і душа,
І мій пролог в путі до епілогу.
Впаду сльозою на твою дорогу,
Коли перейде у безмеж меж.
Тебе люблю, як матір, як дитя,
Як цвіт росини на листку зеленім...*

Це — з вірша «Україні», вміщеного на сторінках збірки «Зерно з очима неба». А ось з іншого вірша, теж присвяченого Україні:

*Будьмо кожен Вкраїні не гостем,
Будьмо Мужем на гострих вітрах.
...Встаньмо гордо за націю нашу
Всі, кому ще вона не чужа.
Бо, ми ж «українці, не малороси
Ми спадкоємці славної Русі».*

Хвилююче пише поет про нашу рідну мову, яку ще зневажали деякі люди, котрі забули, чийого вони роду-племіні, бо «їхня кров — то не гени народу, їхня кров — то безбарвна вода». Знаходить ніжні, синівні слова у вірші, присвяченому матері:

*Ти ж у мене наймудріша в світі,
Найдорожча в світі від усіх.
...Ти моя надія і довіря,
Ти моя скорбота золота.*

Олексій Довгий немало віршів присвятив Криму. Тут, в Криму, в Будинку творчості письменників «Коктебель» він не раз бував, поєднуючи відпочинок з творчою працею, тут народилися його поезії, котрі склали кримський цикл. Є в нього вірші про знамениту Коктебельську гору, на якій самою природою вирізьблено профіль Максиміліана Волошина — непервершеного співця давньої Кіммерійської землі. І от ця гора, з волошинським профілем стоїть, «як

Кашейда та інші на чолі з головою правління Кримської письменницької організації Анатолієм Домбровським, поїхала до міста-героя Севастополя. Друга група, до якої входили учасники Керченсько-Феодосійського десанту в ніч на 25 грудня 1941 року Микола Романченко, учасник боїв за Крим Зіновій Кац, учасник війни Олексій Довгий та молодий поет (звісно тоді, на ті часи!) Юрій Кириченко, поїхала до міста-героя Керч. Цю групу доручили супроводжувати мені, на той час відповідальному секретареві правління Кримської організації Спілки письменників України. Ми відвідали священні героїчні місця міста-героя — обеліск Слави на горі Мітрідат, побували в Аджимушкайських катакомбах, на місці, де висаджувався Ельтигенський десант... Зустрічалися з трудівниками Керченського металургійного заводу імені Войкова, Камиш-Бурунського залізничного комбінату імені Орджонікідзе, міжколгоспного склокомбінату, побували також у редакції газети «Керченский рабочий», де зустрічалися з членами керченського літературного об'єднання. То були незабутні зустрічі. Дуже нас вразили Аджимушкайські катакомби, де сто сімдесят днів і ночей, а фактично то все були ночі, бо там, глибоко у підземеллі, не було світла, наші бійці, захищаючи Керч, стримували натиск німецько-фашистських орд, що рвалися на Кавказ через Керченську протоку.

Можливо, саме після тих відвідин цього вражаючого місця минулої війни поет Олексій Довгий, схвилюваний усім побаченим і пережитим у катакомбах, написав свого вірша «Аджимушкай», в якому передав увесь трагізм боротьби з ворогом і боротьби за життя бійців підземного аджимушкайського гарнізону:

*Якби так всі камінь розуміли,
Як ті, що в ньому серцем заціпили.*

*Йдемо, а він поплід ногами дише,
Йдемо, а подих зупиняє тиша.
Углиб, углуб, де темнота*

*жорстока,
Углиб, углуб, де терпнень
з кожним кроком...*

*Уже не чути шерехів і слова,
Уже лиш тиша каменоголова...
Йдемо, а темні обступає віща,
Йдемо, а камінь понад нами нижча.
І палить камінь душу всю грозою,
І раниць думу краплею-росою...
Якби життя усі так розуміли,
Як ті, що в цій камінні заціпили...*

Вражаючий вірш. Колись я, працюючи у видавництві, редагував книгу спогадів «Аджимушкай», збирав збірку віршів різних поетів про Аджимушкай, і цей шемливий, болочий вірш міг стати одним з кращих у тій книзі, але планам не судилося здійснитися. «Перестройка» перебувала усі і видавничі, і творчі, та й життєві плани... Героїчний сторінці Криму поет Олексій Довгий присвятив й інші свої вірші. 3-поміж них — «Керч», «Малахів курган», «Севастополь», «Херсонес», цитований тут «Аджимушкай». Я згадую, з якою теплою слухали жителі Керчі виступи поетів, як вони реагували на кожен вірш, хоч усі вони тоді звучали українською мовою. Ніхто не скаржився, що не розуміє, не викував, вимагаючи читати на «общепонятном». Навпаки, сприймали радо і щиро українську поезію, навіть знаменитий вірш Костянтина Симонова «Жди мене», у перекладі українською Олексія Довгого, ладні були слухати ще й це. Я тоді, майже тридцять років тому, близько заприятелював з Олексієм Довгим, і після кожного його приїзду до Криму не пропускав нагоди зустрітися з ним, з його милою і вельми привітною дружиною Марією. Це ж їй, своїй Марії, він так само, як й інший великий лірик В. Сосюра своїй Марії, присвятив немало хвилюючих поетичних строф:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

Так само, як ліричний герой Олексія Довгого, уміє широко і по-справжньому кохати, любити, він уміє і ненавидіти. Ненавидить тих, хто «набивши гаманища туго» щодня пророчить біду простим людям, а отже, й нашої Вітчизні:

*Нам дихалось і думалось незле,
Нічого в світі ми їще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,
Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття.*

УКРАЇНІ

Для мене ти і совість, і душа,
І мій пролог в путі до епілогу.
Впаду сльозою на твою дорогу,
Коли перейде у безмеж меж.
Тебе люблю, як матір, як дитя,
Як цвіт росини на листку зеленім...
У цій житті, летючим і шаленим,
Де тебе йду на сповіль-каяття.
Пробач мені усі мої дива,
І необачність, і усі наруги...
Тебе ж для мене вже не буде вдруге,
Як другої матусі не бува.

Бо ти моє єдине торжество
У центрі віку, а не на обочі.
Твої ласкаві, всепрониклі очі
Пронизують усе моє єство.

Мова крові — то є Мова крові.
І без неї ми всі випадкові.
І не доньки ми, і не мужі,
І собі, й своїм дітям чужі.

Кожен з нас — лиш суха бадиллина,
І не вічність землі, а хвилина.
Ми глухі і безмовні істоти,
Вже не здатні повстать за і проти.

А земля судить твердо лиш раз,
Не жалючі збочених нас.
І ми підем, немов не були,
Бо себе у собі не знайшли
Й не вдалися ні серцем,

ні зростом...
Мова крові. Це точно і просто.

Я до болю вертаюся знову,
Наразившись на глухоту
Тих людей, що взяли чужу мову
За свою нерозумну мету...

Їхня кров — то не гени народу,
Їхня кров — то безбарвна вода.
Випив недруж ясну їхню вроду,
Їхній дух полонила біда.

І не випаде більше їм воля,
Як у чистому полі роса.
Тільки правнуки їхні від болю
Проростуть, наче зойк, в небеса.

Я не шаную більше слова «ми».
Воно втопилося у сльозах і крові.
Люд перестав у ньому
буть людьми

І величатись поімним словом.
Ми — це юрба. Це натовп, череда...
По них у світі порожньо і глухо.
За словом «ми» завжди ішла біда

І вирвилась жорстока завірюха.
В ній гинуло високе й горде «Я».
В ній гинуло високе й горде «Я».
В ній гинуло високе й горде «Я».

В ній гинуло високе й горде «Я».
В ній гинуло високе й горде «Я».
В ній гинуло високе й горде «Я».
В ній гинуло високе й горде «Я».

У ньому юрби, темні й безголові,
Бредуть із «революцій» до тюрми.

ЗАПРОДАНЦЯМ

Ви хто такі і живете навіщо?
Убогість вашу я вам не прошу.
То ж ваші кулі наді мною свистять
І чорний дим в моїм стоїть очу.

Я знаю, вам без мене не прожити,
Без мене вам смертельна
кожна мить.

Од вашого спадлюченого світу
У мене серце на ножах щемить.
Я розриваю створену задуху,
Я дихаю і кризь вогонь іду.

А ви, набивши гаманища туго,
Щодня мені пророчите біду.
Я проклинаю ваш жебрацький
розум

І тих, хто вас в недобрій час
сплотив.
Ви трупом ляжете, погані,
на дорозі,

Де виросте Україна — диво з див!
* * *

За Україною серце, мов рана,
І її не злікує ніхто.
Ой, не рано вже, хлопці, не рано,
Запизнилися ми років на сто.

Та невже нетямущі ми з вами,
Та невже у серцях неживі,
Що не бачим її за словами,
Що не носим її в голові?

Хай нам стати собою не просто,
Хай попалоно душі у прах,
Будьмо кожен Вкраїні не гостем,
Будьмо Мужем на гострих вітрах.

І хоч бідами сповнена чаша
І від болю аж терпне душа,
Встаньмо гордо за націю нашу
Всі, кому ще вона не чужа.

І хай дух наш в народі забродить,
Шоб не сповз він на стежі криві,

* * *
Я напишу, хоч ти й читат
не будеш,
Бо у душі ти як брудна ріка.
Не рідним словом
ти дитину будиш,
А окриком з чужого «язика».
І посилаєш в юні гени й вени
Чужинські звуки й кам'яні слова.
Й стають на дибки у дитини гени,
І паморочиться в неї голова.
Ти не питай мене, що буде потім,
Бо не збагнеш уже ніколи ти,
Що пропаде твій рід в чужім болоті
Без нації, без долі і мети.

* * *
Цей «народ» продав не тільки мову.
Цей «народ» пошив себе в раби.
Закопало сонце калинове
За праобрій давньої доби.
То не правда, що вже є Україна...
Чорний вік ще Києвом іде!
Той, хто носить у душі руйну,
Золотого храму не зведе.

* * *
Як зернечко в родючій борозні
З остючка проростає по морозі,
Усе моє лишається в мені,
Усе чуже лишається в дорозі.
Збагнув я це,
важкий проживши вік,
Пізнав своєю трудною судьбою.
Чуже з нас робить дурнів і калік,
Бо кожен славен тільки сам собою.

* * *
Сірі постаті. Чорні тіні.
Слід від кованих підшов.
Заховаюсь на Україні,
Щоб ніхто мене не знайшов.
Допекли мене сварки й чвари
В древнім Києві і селі.
Розгулялися яничари
На мой золотій землі.
Все, що зветься ще Україна,
Знов отрує очмана.
І вона — як мала дитина,
У задусі страшній кона.
Може, й правда, що зла політика
Є найбільшою із вини...
Хто проща яничарам вівітки,
Той такий же, як і вони.

УКРАЇНЦІ

Ми не з любові. Ми з вогню і крові.
Нам завжди в груди
вітер-відчайдух.
Світила наші — зорі вечорові.
А неба дзвін озвучує наш дух.
У нашої мови квітне вся планета.
У нашої пісні сяє даліна.
На нашу волю напнуто тенета,
Та жоден кат вже нас не докона.
Бо ми Україна з роду і до роду,
І кожен з нас і сонячний, і дуж.
Ми є, були і будемо народом,
Що виростає з непокірних душ.
Ми — українці. Ми — не малороси.
Ми — спадкоємці славної Русі.
Нас зайдами ніхто не проголосить,
Як станемо за свій народ усі!

* * *
Мій духу, не купиш на звadi.
Лютуй, марнуйся і люби.
Зневірених довір'ям радуї
І недолугих не губи.
Ми ще з тобою славні будем,
Як переборем цей Едем,
І Україну не огудим,
І нашу правду доведем.
І те, що наші предки мали,
До нас приб'ється ще само,
Бо ж хоч давно нас поховали,
Ми невмирущо живемо!

* * *
Солодка ніч. І тишина як сповідь.
Білявий місяць світить, аж пече,
А на душі така бурхлива повідь,
Що аж вирує і у кров тече.
А в слові холод, і якась несталість,
І, як на дні криниці, чорна тінь.
Я сам відчув свою на світі малість
І нищу владу прагнень і хотінь...
Не перейду вже їх, не перебуду
Свого падіння у безодню літ.
Та я порву убогу всю облуду
Й наллюся сонцем, як на гілці плід!

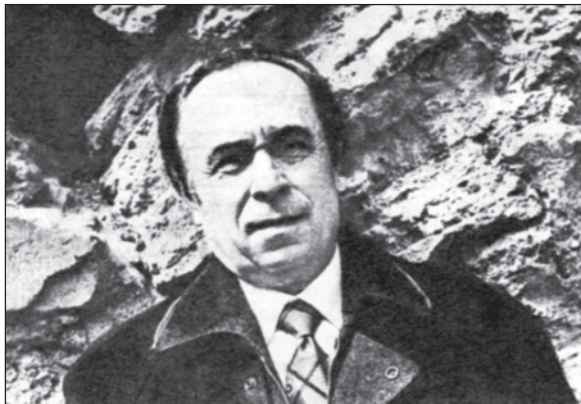
* * *
Не могу я, не маю права
Картать народ, що мертвий він,
Хоча втекла від нього слава
І сили дужої розгін.
Народ мій вбили грубо й просто
Вожді і виродки чужі.
Чужинська вироста короста
У золотій його душі.
Тепер одна надія — гени,
Що переможуть все чуже,
Хоч все, що юне і зелене,
Не вірять в кров свою уже.
Воно у рабстві, третьосорті
Втонути може назавжди,
А воріженьки, люті й горді,
Зметуть навік його й сліди.

* * *
В землі і у чорнім камені

Україна моя мовчить.
Немає такого рядка в мені,
Що встане і закричить.
Біду я оцю пересилую.
Долаю свою біду.
І даллю своєю сивою
У завтра свій рід веду.

* * *
В світі дика стоїть насторожа,
Що, мов блискавка, в мозок тече.
Ще не пущена куля ворожа
Прогінає мене і пече.
Ой не буде рятунку, не буде
Там, де вмерла навіки душа.
Із отруйною кровію люде
Будуть прагнути кулі й ножа.

* * *
Невже не зійде більше Божий дух
На цю німу, спотворену всім долею,
На землю що, ще дуже молоду,
І на її ще молодшу волю?
Адже усе, що сховане у ній,
І глибше й вище
розуму людського.
І день її в прасивій даліні
Освятий був небесами й Богом.
Невже цей люд,
убогий, нетривкий,
Що не живе, а ледве животіє,
Себе вже не підніме над віки,
Не спонукає розум свій до дії?
Невже у нього не своя душа,

Чужинською коростою покрита,
І воля його не своя, чужа,
І доля його нищістю пририта!..

* * *
Зацвіли у матері жоржини.
Скільки в неї радості в душі!
Не запрошуй до вечери сина,
Краще щось про квіти розкажи.
Вдвох побудем в цьому дивоцвіті,
Коли день натомлений притих.
Ти ж у мене наймудріша в світі,
Найдорожча в світі від усіх.
Лиш твоє захмелене подвір'я
В мене в серці над усі літа.
Ти моя надія і довір'я,
Ти моя скорбота золота.

* * *
Гойдається промінь вгори,
На самім вершечку зорі.
Над променем поле небес —
Усяйний зорями без*.
А чорні дерева в імлі,
Мов тіні людей на землі.
* Без — буюк (діал.)

ДОЛИНКА
Чебрецями й материнкою
Дні осінні відцвіли.
Над притихлою Долинкою
Дикі бджоли одгули.
Золотими сонцезводами
Змите поле молоде,
Птах веселий над городами
Літо бабине пряде.
Покотився серпень грозами
Десь в заобрійну блакить.
Дикі бджоли одгули.
Золотими сонцезводами
Змите поле молоде,
Птах веселий над городами
Літо бабине пряде.
Покотився серпень грозами
Десь в заобрійну блакить.

* * *
Як хвиля теплого проміння
Пригасить зорі вдаліні.
Народиться струмочок синій
І проголосить гімн весні.
Простеле сонячну завію
Зелений квітень на морі.
Любистком солодко повіє
Весна на материн поріг.

* * *
На слово незаймане виспів
Мій день в березневім плачу.
Я першого жайвора виспів
Сьогодні у небі почув.
І серце моє завесніло,
Забилось, як в небі пташа.
Напругою сповнилось тіло,
І крил забажала душа.

* * *
Непоказний на зріст і вимір
І не уславлений в роду,
Я з тих, хто й досі ще не вимер,
Й ніколи, мабуть, не помру.
Я з самих надр земної кулі,
З тієї архіглибини,

Де сплять усі віки минулі
І їхні вславлені сини.
Я з тої дивної країни,
Що має бозна-скільки літ,
Країни сонця — України,
Яка дивує й нині світ.
Я весь з її терпкої вроди,
З її цілющої роси;
Я з того мужнього народу,
Який над бурі всі еси.
І буде він, і буду вічно
Я в його духові й крові.
Над його доленьку трагічну,
Над чорні бурі світові.

* * *
Не називай мене поетом,
Бо я ще не знаю й сам,
Яким сіяють фіолетом
Над степом ранні небеса.
І де взялась ота росина,
Ясніша сонечок усіх,
Що прикладала Україна
До рук моїх і вуст моїх.
Торкнув я зовсім випадково
Високих помислів струну.
А чи моїм було те слово,
Я сам і досі не збагну.

* * *
Не все у житті так просто,
Бо просто й не може бути.
Зайшла на хвилинку в гості

І так нам радісно на серці,
Що аж дитиниться душа,
Де з тишею зійшла у герці
Стихія горда і чужа.

IV
Я шоранку піднімався у гори,
Де осінній верес відцвіта,
Де останні осені узори,
Як мої перейдені літа.
Тихі барви, тони і півтони
З променями рос переплелись,
І вітри вигойдують з розгону
Над затоку сизу синьовись.
Море й гори. Як всього багато!
В серце увібрати все не зміг.
На найвищу скелю треба стати,
Щоб побачить, що ти — переміг.

V
Ми ходили в гори по шипшину,
Що росте на схилах кам'яних,
Та й забрались на саму вершину,
Зупинились в променях ясних,
Враз над нами чайки галасливі
Голосну перейму завели,
Ми ж були веселі і щасливі,
Що такої висі досягли.
Неохоче сходили в долину.
Як із моря наступила мла.
А за нами в надвечір'я линув
Гострий свист пташиного крила.

VI
І знов над морем світлотіні.
Затих дошкульний шторм ураз.
І знову голубі дельфіни

Олексій ДОВГІЙ

«БУДЬМО КОЖЕН ВКРАЇНІ НЕ ГОСТЕМ...»

Пливуть із далечі до нас.
Пливуть, пірнають, водять коло,
А ми радієм їх плавбі.
І вже з дельфінами навколо
Сміється всевіт голубий.

VII
На озеро у кримському степу,
Де дикі гуси, чайки і качата,
Приїхали ми сонце зустрічати
І наловити пліточок копу.
Був тут Дмитро Онкович

(кашовар),
Петро Засенко і П'янов Володя,
Ще троє друзів гарних по нагоді
Й господарі, до милих схильні чвар.
Котилось сонце. Й на очах відро
Уже вкпало з рибою смачною.
Нам пахла юшка

кримською весною,
Хоча її пересолить Дмитро.
Був потім гомін за столом, і жарт,
І перепалка двох кумів Василів,
Що аж Рябко у затінку знесилів,
Відчувши, що їх слухати не варт.
Із риболовлі щедрої по тому
Запізно ми приїхали додому,
І спали так, що навіть Білик Ваня
Ледь вивів нас із того раювання.

VIII
ЧОРНОМОРЦІ
Чайки над морем,
як білі хмаринки.
Хвилі на морі, мов білі пір'їнки.
Котить, гойдається синя синизна,
Сонцем проміниться

небо Вітчизни.
Там, де зіходиться небо і море,
Спокій пильнують
українські дозори.
Хлопці ув обрій
вдвляються зірко,
Сині бушлати, як сніг —
безкозирки.

Котить, гойдається синя синизна,
Тут починається їхня Вітчизна.
Тут починається дім колісковий,
Тут величається світ світанковий.
Дім цей єдиний у цілому світі,
Матері словом всі в ньому зігріті.
Хлопці ув обрій вдвляються зірко,
Сині бушлати, як сніг —
безкозирки.

IX
ВОЛОШИН
І його ще й досі світ не зрозумів,
Хоч він давно вже відійшов
у невідь,
Не думавши, що люди
коли-небудь

Таки долинуть глибу його слів.
Тепер, увесь на відстані і в часі,
Він увійшов у міфи синіх гір.
Його спокійний киммерійський зір

Відбився на гірському іконостасі.
І щось античне, неземне тоді
Відчує кожен біля гір і моря,
Коли із голубого світлозор'я
До нього заїде в поетичний дім.
І його слово стане у душі,
Як щось високе, горде й незалежне.
І почуття незаймано бентежне
Помчить тебе в нестримнім віражі.

X
Мовчить усе.
Минуло все мовчить.
Воно давно навік закам'яніло.
Лиш чайка ще над водами кричить,
Лиш чайка перехитуються тілом.
Та ще вітри,
Та ще гудуть вітри.
Та око з глибу дивиться на зорі.
Не три стихії.

Ой, мабуть, не три —
Усі на тихе загасання хворі.
Аж плаче ця поранена доба,
Аж плаче небо,
Моречко ридас.
А дикий Космос
Дивиться в оба
Й на жоден звук наш
Не відповідає.

НА ВОЛОДИМИРСЬКІЙ ГІРЦІ

Марії
Колісь отут ходили ми з тобою,
В цім шумі площ і в тіняві алей.
Були серця в нас повні неспокою,
Нам дихалось і думалось незле.
Нічого в світі ми ще не мали,
Окрім любові, чистої, як сніг,
О, як цвіли ми, як тоді кохали,

Як промінилися наші слово й сміх.
Ясної повні злагоди і згоди,
Красивого, палкого почуття,
Ми прихилились до ясної вроди
Ласкавого і юного життя.
Для нас усе тут сяяло і зріло,
Для нас усе хилилось і текло...
І всевіт задивовано і мило
Над нами зводив сонячне чоло.

* * *
Тиша. Тиша. Кросна ночі
У траві нечутний крок.
Явір руки парубочі
Простягає до зірок.
Ти і я. Нас тільки двоє.
Ти і я — єдина мить.
Я з тобою. Ти зі мною.
Чом же серце так шемить?

* * *
Виколісую дитину, мов зернину.
Виколісую зернину, мов дитину.
До дитини чисте слово промовляю,
До зернини сине небо прихилляю.

* * *
Коли жива душа,
тоді живий народ.
Живий народ, тоді жива й душа.
Я зневажаю вас,
творці холодних од,
Як одам тим земля моя чужа.

* * *
Не мучся, як накоїв сам біди.
Біда живе з людиною завжди.
Та як із другом ти повівсь недобре.
Собі жорстоку кару присуди.

* * *
Не просто, мабуть, і не випадково
Принижене у нас Мистецтво слова.
Убого стало в душах і серцях,
Якщо зневажена

духовності основа.
* * *
Ти є ніхто. Й повік нічим ти будеш,
Як рідну мову і свій рід забудеш.
Не виб'єшся із покруча на люди,
Помреш, як твар, з неслави і огуди.

* * *
Ти вся, як вишенька тонка.
Весною. В білоцвіті.
Стоїш і сяєш вся. Така
Є лиш одна на світі.

* * *
Не загасай, моя любове,
Світи удень мені й вночі.
Ввійди в думки мої і слово
І поцілунком обпечи.

* * *
Чимдалі бачу все земніше.
Чимдалі дихаю трудніш.
А серцем прагну не до тиші —
До правди — гострої, як ніж.

У ніч з 15 на 16 грудня 1917 року більшовики силою захопили владу у Севастополі і заволоділи Центрофлотом, цим тодішнім флотським «парламентом». Більшовицький переворот у Севастополі і відповідно зміна політичного напрямку Центрофлотом стали відправною точкою проведення більшовицького геноциду, терору і масових вбивств як військовослужбовців, так і мирних мешканців Севастополя, що поширювалося на все кримське узбережжя. Вбивства і справжня різанина увійшли в історію Севастополя як «Варфоломійські ночі». Однак ця крива сторінка нашого історичного минулого і надалі приховується від широкої громадськості і засудження. І на двадцять першому році незалежності України ситуація 1917-1918 років видається такою, що мовби Чорноморський флот і севастопольці радо зустріли проголошення радянської влади, всім серцем линули до більшовиків і в своїй абсолютній більшості не сприймали українізацію Чорноморського флоту та факту проголошення незалежної Української Народної Республіки. До пам'ятників натхненників і організаторів масових вбивств севастопольців та кримчан і далі за участі місцевої влади урочисто покладаються квіти. Проте архівні документи та спогади учасників тих подій свідчать, що ситуація кардинально відрізнялася від тієї, яку донині нам малюють замовні історики.

Прибувши з Росії, більшовики для реалізації плану захоплення влади у Севастополі, навіть всупереч відміні ІІ Всеросійським з'їздом Рад (25-26 жовтня 1917 р.) смертної кари, вибрали основним засобом метод проведення «класово-стихийного» терору. У зв'язку з проголошенням УНР, наявністю «сепаратистських» течій на Чорноморському флоті та в Криму загалом Ленін і Свердлов поставили завдання перетворити Севастополь «в Кронштадт юга». Для цього особисто Я. Свердловим до Севастополя були направлені члени РСДРП (б) Юрій Гавен, Микола Пожаров, лівий есер Веніамін Спіро і Ніна Островська. Остання під виглядом журналістки.

Та про все по порядку. Для Севастополя вибрали повторення харківського варіанту захоплення влади. Насамперед на мітингу 12 грудня 1917 р. більшовицька фракція заявила, що виходить зі складу Севастопольської ради та її виконкому як «дрібнобуржуазних» і прийняла резолюцію з вимогою про негайне переобрання ради, а також прийняла ухвалу про відкликання представників флоту з Генеральної морської ради УНР. Водночас більшовицькими лідерами за кронштадтським досвідом були санкціоновані матроські самосуди і розстріли офіцерів у Севастополі. Ці грудневі дні увійшли в історію флоту і Севастополя як перша севастопольська різанина, перші «Варфоломійські ночі».

Особливим у плані підготовки до захоплення влади і встановлення більшовицького терору у Севастополі є рішення Першого загальночорноморського з'їзду, прийняте на протиположній командуванню флотом листопада 1917 року під тиском більшовицької фракції, про відправлення на Дон збройного матроського загону чисельністю в 2500 осіб та ряду кораблів для боротьби з отаманом Каледінім. Такий загін був сформований і під керівництвом більшовиків відправлений на Дон та під Белгород. Однак, зазнавши від офіцерських і козацьких частин поразки під Ростовом і Белгородом та значним втрат, матроські загони у грудні 1917 — січні 1918 року повернулися до Севастополя з прагненням помсти. Побиті в бойових сутичках матроські загони вже були більше анархістськими, ніж військовими підрозділами. Оскільки офіцери флоту виступали проти походу на Дон, а кінцям козацьких військ, які їх перемогли, були офіцери, прибулі «червоногвардійці» стали вважати всіх флотських офіцерів «поплічниками контрреволюції», причиною загибелі своїх товаришів і загрозою існування «пролетарського братства і свободи».

Повернення розбитого матроського загону і похорон убитих були використані більшовиками як вла-

да підстава для захоплення влади. 10 грудня 1917 року до Севастополя доставили тіла загиблих під Белгородом 60 моряків, яких хоронили того ж дня. «Похорони матросів, — згадував очевидець тих подій, підполковник 6-го Морського полку, георгіївський кавалер Микола Крішевський, — були колосальною демонстрацією: убитих уложили в открытые гробы, не обмытых, в крови, с зияющими ранами. Процессию сопровождали все матросы, весь гарнизон, все оркестры и громадная толпа простонародья, всего тысяч сорок. Вся эта масса обошла город, часто останавливаясь при произнесении самых кровожадных речей, направленных против офицеров и интеллигенции. Толпа редела, требовала немедленного избиения офицеров, и только случайно оно не произошло».

Похорон загиблих і майстерна більшовицька демагогія створили масовий психоз у гарнізоні, вперше сформувавши прірву відчуження між офіцерами і матросами.

теці поставила вимогу Севастопольській раді створити «військово-революційний трибунал з необмеженими правами для боротьби зі спекулянтами, мародерами, контрреволюціонерами й іншими злочинцями революції». Ввечері того ж дня більшовицький комісар Чорноморського флоту Василь Романець розпорядився арештувати офіцерів есмінець «Гаджибей».

Виконуючи ці та інші більшовицькі вказівки, у ніч з 15 на 16 та з 16 на 17 грудня збільшували матроські загони під керівництвом більшовиків Мокроусова і Драчука та їхніх політичних союзників — есерів і анархістів — «заарештували багатьох офіцерів і відвезли їх до тюрми. Коли ж тюремний начальник відмовився їх прийняти, то офіцерів відразу розстріляли біля Малахового кургану». Біля Малахового кургану було замордовано 32 офіцери. Серед замордованих були начальник штабу флоту контр-адмірал Митрофан Каськов, головний командир Севастопольського порту, начальник дивізії мінних

чики... Кого-то хрипел, кого-то били, по сторонам валялись трупи — словом, картина, освещенная вокзальными фонарями, была ужасна. ...На мгновение я увидел бледные, помертвевшие лица, еще момент — и в коридоре или на лестнице затрещали выстрелы...».

Арешти, обшуки і самосуди тривали і в ніч на 17 грудня. Блукаючи вночі містом, бандицькі шайки матросів накидалися на кожную квартиру, де бачили бодай якийсь рух у вікні, відкривали вогонь із рушниць чи кидали гранати. Як повідомляла газета «Крымский вестник», саме так був поранений «недавно возвратившийся с театра военных действий (германского фронта) молодой врач А. П. Гефتمان, проживавший в доме своих родителей и во время стрельбы вышедший на балкон; ружейная пуля попала Гефману в область шеи и повредила сонную артерию...».

Більшовики намагалися терором і страхом підірвати авторитет існуючої військової і цивільної влади у

Севастополі, посяти у свідомості людей жах і зневіру. За два наступні дні без суду було розстріляно і замордовано ще 34-х офіцерів. Багатьох офіцерів і відомих у Севастополі людей просто топили в Стрілецькій бухті і біля Графської пристані, прив'язуючи до ніг чи до голови корабельний баласт або каміння. Створені більшовиками «революційні трибунали» арештовували і розстрілювали насамперед авторитетних офіцерів. Так вчинили з офіцерами на ескадреному міноносці «Керч» та лінійному кораблі «Юанн Златоуст».

Самосуди і розстріли мали великий розголос серед мешканців міста і особового складу флоту. Місто ціпеніло від жаху. «Известия Севастопольского Ревкома» від 28 листопада (за ст. ст. — авт.) опублікували далеко не повний список із 1634 розстріляних, серед яких було 278 жінок, а 30 листопада продовжили список більшовицьких жертв — без рішення суду було розстріляно ще 1202 особи, з яких 88 — жінки. За неповними даними за перший тиждень більшовицької влади жертвами полягло більше восьми тисяч севастопольців. Передусім розстрілювали корінних севастопольців та українців, прихильників флоту УНР. Жертв було б більше, але втрутився Український військовий комітет, який силою своєї зброї звільняв з-під арешту безпідставно арештованих офіцерів. Архівні документи свідчать про звільнення ними з-під арешту п'ятьох офіцерів есмінець «Неспокійний», серед врятованих від розправи судовим комітетом був і командир цього корабля капітан 2 рангу Яків Шрамченко, який в еміграції залишив спогади про ті «жуткіє дні».

Гавен з Пожаровим терором у Севастополі не обмежилися. За спогадами М. Старикова: «Утром 15 января 1918 г. большевики высадили десант и захватили власть в Евпатории. Дальше начались обыски и аресты. Врывавшиеся большевики отбирали не оружие, а все то, что попадало им под руки. Словно ангелы смерти, шныряли по Евпатории матросы с вымазанными сажей лицами или в масках... Они арестовывали офицеров и всех заподозренных в контрреволюции. За три-четыре дня было арестовано свыше 800 человек. Обхождение с арестованными было наглое, грубое, над ними издевались. Офицеров было приказано кормить только остатками, собранными из мисок прочих арестантов». Десантним загоном, який захопив Євпаторію, а згодом і Феодосію, командував матрос-більшовик Мокроусов.

Більшовицьке катування

У часи розгулу терору і кривавої різанини вночі з 15 на 16 грудня 1917 року відбулося засідання більшовицької фракції Центрофлоту зі своїми політичними союзниками. На засіданні, користуючись анархією і розгубленістю у місті, більшови-

«ВАРФОЛОМІЙСЬКІ НОЧІ» СЕВАСТОПОЛЯ

ДО 95-Ї РІЧНИЦІ ПОЧАТКУ КОМУНІСТИЧНОГО ТЕРОРУ В КРИМУ

Офіцерський корпус був виставлений поголовно «контрреволюцією», а наявність зброї в офіцерів — головною загрозою революції. Загроза озброєної «контрреволюції» стала причиною обговорення судовими комітетами, які один за одним стали виносити грізні резолюції: «Сметем всех явных и тайных контрреволюционеров, старающихся препятствовать на пути к завоеванию революции... Ни одного револьвера, ни одной сабли у офицеров быть не должно. Все виды оружия должны быть у них отобраны. Вооруженная контрреволюция является опасностью для революции... За укрывательство оружия офицеры подвергаются немедленному аресту».

Вслід за першим загоном 12 грудня 1917 року до Севастополя з-під Белгорода повернувся збільшований 1-й Чорноморський революційний загін, який за підтримки севастопольських більшовиків відкрито відмовився підкорятися місцевій владі, вважаючи її контрреволюційною, і під загрозою застосування сили поставив вимогу її розпуску за 24 години. Більшовицька фракція заявила про свій вихід з ради і поставила вимогу термінових перевиборів ради. Окрилені підтримкою РНК РРФСР, у першу чергу фінансовою, більшовики стали готуватися до захоплення влади у Севастополі — головній флотській столиці, яку, щоби не виникало сумнівів у їхніх намірах, накрили хвилею червоного терору.

Першою жертвою більшовицького терору у Севастополі став мічман Микола Скородинський з есмінець «Фідонісі». 13 грудня 1917 року він критично висловився на адресу члена Севастопольської ради Ніни Островської, присланої з Петрограда більшовицької функціонерки, яка активно закликала матросів до «різанини офіцерів». «Едва он сказал эти слова, — пише Крішевський, — как из стоявшей позади его группы матросов кто-то выстрелил в него в упор из револьвера, убив наповал».

15 грудня 1917 року команда плавучих засобів Севастопольської фор-

кораблів віце-адмірал Павло Новицький, голова військово-морського суду генерал-лейтенант Юлій Кетріч.

Тієї ночі було затримано вдома, на кораблях і безпідставно розстріляно ще 12 офіцерів Мінної дивізії, у тому числі шість — з есмінець «Гаджибей» та чотири — з есмінець «Пронизливий», запідозрених у «контрреволюційній» підтримці УНР, а всього по місту у перший день терору було замордовано 128 офіцерів флоту.

Під час грудневих звірств у Севастополі був замордований і молодший брат поетеси Анни Ахматової мічман Віктор Горенко, на звістку про смерть якого вона відгукнулася віршем, створивши перший і наразі єдиний нерукотворний пам'ятник більшовицьким жертвам у Севастополі:

*Для того ль тебя носила
Я когда-то на руках,
Для того ль сияла сила
В голубых твоих глазах!
Вырос стройный и высокий,
Песни пел, мадеру пил,
К Анатолии далекой
Миноносцем своей водил.
На Малаховом кургане
Офицера расстреляли —
Без недели двадцать лет
Он глядел на Божий свет.*

У ніч з 16 на 17 грудня, згадував М. Крішевський, полювання на офіцерів відбувалося по всьому місту, але особливо кривавим воно було на Чесменській (зараз вул. Советська) і Соборній (зараз вул. Суворова) вулицях та біля залізничного вокзалу — там проживало найбільше офіцерських родин. Почалися провокації, які організувалися більшовиками спільно зі злочинцями і анархістами. За свідченнями очевидців, вони нагадували середньовічні звірства. Микола Крішевський, якому дивом вдалося уникнути розправи, писав: «Вся небольшая вокзальная площадь была сплошь усезана толпой матросов, которые особенно сгрудились правее входа. Там слышались беспорядочные выстрелы, дикая ругань сотрясала воздух, мелькали кулаки, штыки, приклады... Кто-то кричал: «Пощадите, братцы, голуб-

М. Пожаров

Н. Островська

Ю. Гавен

Мирслав МАМЧАК
Севастополь
(Продовження буде)

ДЕ Ж ПОХОВАНИЙ ОЛЕКСАНДР КОШИЦЬ?

Готуючи «Всеукраїнську енциклопедію некрополезнавства», — диво із див у моїй краєзнавчій пошуковій роботі, — ніяк не міг знайти поховання Олександра Антоновича Кошиця (1875-1944), дізнатися у провідних літераторів, які досліджували творчість композитора і диригента, де ж його могила. Запитав у відомих літературознавців і культурологів України — Івана Лисенка, Івана Гамкала, Віталія Карпенка та інших — сказали уже мені відоме: в мавзолеї канадського міста Вінніпег. Немає конкретики та фото поховання і в документальних виданнях. Скажімо, Михайло Головащенко ще 1990 року став вивчати архіви О. Кошиця у Вінніпезі. Результат: під його упорядкуванням виходять в Києві двотомник О. Кошиця «Спогади» (1995) та його ж «3 пісню через світ» (подорожні записи). У 2007 році його книга в 2-х томах «Феномен О. Кошиця» (2007) — це унікальний збірник споминів про О. Кошиця, його хористів, друзів, колег, статті, спомини та інтерв'ю з композитором. У 2007 році з'явилася книжка Л. Пархоменко «Олександр Кошиць. Листи до друга» — там також немає місця поховання композитора і диригента. 2006 року в Івано-Франківську надруковано збірник статей, спогадів і матеріалів на 197 сторінках «Олександр Кошиць. До 130-річчя геніального диригента і композитора». Автор проекту та укладач — ентузіаст, любитель музики та краєзнавства із

Нью-Йорка Євген Паранюк (родом з Івано-Франківщини), і тут не вказано місце останнього спочинку Кошиця. Велику статтю «Чи знаєте ви, хто такий Олександр Кошиць?» надрукували Лідія Корсун із Нью-Йорка — і ні слова про останнє місце на цій землі, окрім того, що помер у Вінніпезі й «там і похований, у мавзолеї».

О. Кошиць, як писала пані Лідія, був людиною високої культури, освіченості, високої моралі, шляхетної манери поведінки. Людина честі, порядності, вірності обраному шляху. В його випадку — українському шляху. Таким — зовнішньо та внутрішньо — постає він перед нами з фотопортретів та його ширих, безпосередньо занотованих «Спогадів» та у листах до друзів. У приватному житті мав приємний характер, був цікавим оповідачем, співрозмовником, любив жарти. Гіпнотизував своєю привабливістю (харизмою, як тепер кажуть) і хористів, і оточуючих людей. А ще був дуже вразливим та сентиментальним — риса національна, народна. Але найголовніше — був особю, яку можна наслідувати у проявах людяності та шляхетності. Тепер, як ми звикли говорити, такі не народжуються. Гордість нації!

Про О. Кошиця я вмістив великий матеріал у упорядковану мною універсальну енциклопедію «Черкащина», і неспроста — Олександр народився в селі Ромашки Звенигородського повіту Київської гу-

бернії, в сім'ї священника Антона Гнатовича Кошиця із стародавнього шляхетного роду. Мав 8 братів та сестер. Коли йому минуло два роки, батько отримав прихід у селі Тарасівка на Канівщині, поблизу села Кирилівка, де минуло дитинство Тараса Шевченка.

Один з близьких родичів Олександра — Григорій Іванович Кошиць — був священником у селі Кирилівка, а Тарас Шевченко був у нього наймитом. Коли у вересні 1848 року приїздив в Україну, навіть сватався до його доньки Феодосії, але дівчина відмовила. Сам Олександр добре знав племінника Тараса — Петра Микитовича Шевченка (1847-1944), а з його (Петра) сином Григорієм дружив. У своїх «Спогадах», які видані в Канаді та у наші дні в Україні, Олександр Антонович писав, що «Шевченко в їх селі знався і мислився, як щось своє, недавнє, майже сучасне». Отож коліскою малого Олександра стала Черкащина, яка пишається тим, що виростила двох світових геніїв — Тараса Шевченка і Олександра Кошиця. Правда, Шевченка знає весь світ, а Кошиця до нинішніх часів — більше лише закордон. Олександр Антонович згадував село свого дитинства «як землю, де лунають найкращі у світі пісні, де чути наймилозвучнішу мову, де сяє найясніше з-поміж усіх сонць небо; земля... одне слово — найкращий куточок на світі, де стоїть моя

Село Тарасівка Звенигородського району Черкащини. Пам'ятна стела О. Кошиця

люба Тарасівка. Хай хто посміє сказати інакше!».

Навчався Олександр Кошиць і в Київській духовній семінарії (1890-1896) на Подолі, де й проживав усі ці роки, винаймаючи з одногрупниками помешкання на нині відомих вулицях: Андріївському узвозі, Борисоглібській, Спасській, Хоревій, Почаївській... Роки навчання тут — це час вдосконалення його музичної освіти (відвідує музичну школу, Київську оперу, муздрамтеатр) і становлення як диригента.

...Про творчі роки О. Кошиця та його хорових колективів, успіхи Української республіканської капели на всіх континентах світу написано чимало. А я свою розповідь завершу останніми трьома після

(стрілецькі), балади, побутові, любовні, сімейні, коліскові, жартівливі, сатиричні, гумористичні та пісні до танцю (коломийки)... Пісні з Великої України, з Галичини та Буковини».

Але не зміг би здійснити задумане Олександр Кошиць, аби поруч не була кохана дружина і вірний помічник — Тетяна Омелянівна Георгієвська (1892-1966), яка також родом з України, з Вінниці, колишня хористка Кошиця в київські роки, незмінна учасниця усіх складів Українського хору в часі всевітніх гастролей. Це Тетяна Омелянівна передала архів Олександра Кошиця після його смерті Осередку української культури та освіти у Вінніпезі, і з 1948 року до останніх своїх днів була його директором, а також членом редакційної групи з видання «Спогадів» та «Щоденників», опікуною хору імені Кошиця.

...О. Кошиць із дружиною покійся не в мавзолеї, як написано в усіх виданнях та Інтернеті (мавзолею просто немає у місті), а в колумбарії цвинтаря «Глен-Іден», за двадцять п'ять кілометрів од Вінніпегу, де зазвичай ховають визначних православних канадців українського походження. Розповідають, що Олександр Антонович заповідав перенести його прах на Батьківщину...

Віктор ЖАДЬКО,
письменник, професор, радник
міністра культури України
Київ — Вінніпег — Київ
Фото автора

Колумбарій, де поховані О. Кошиць із дружиною

ЩЕ ОДНЕ ПОВЕРНЕННЯ ДОДОМУ

Олександр Кошиць (1875-1944) — легендарний український хорівий диригент, композитор та етнограф. Крім того, він — автор надзвичайно цікавих мемуарів про час, коли йому довелося жити й творити. «3 пісню через світ» — розповідь про турне Української республіканської капели під його керівництвом, яке з ініціативи Симона Петлюри розпочалося 1919 року і тривало протягом кількох літ. Виступи капели в країнах Західної Європи та на Американському континенті не лише принесли заслужену славу колективі хору та його диригентові, а й через пропаганду української пісні знайомили світову громадськість з культурою народу, що мешкає по обидва береги Дніпра. Волею обставин Кошиць став емігрантом, бо не захотів скігти під владою російсько-комуністичного режиму. Однак, як свідчать його «Спогади» та їхнє логічне продовження — щоденникові записи «3 пісню через світ», духовно він ніколи не поривав зі своєю Батьківщиною.

Мемуарна спадщина Олександра Кошиця повертається, сказати б, на Батьківщину з еміграції, де її зберегли його колеги й однодумці, котрі, нехай і мізерними накладками, вряди-годи оприлюднювали сповідальну прозу митця в друкованих засобах інформації та окремими виданнями. Кожна чергова публікація мемуарів славетного хорового диригента, композитора та етнографа в Україні без перебільшення стає знаковою подією і надбанням усієї нашої культури. Якщо книгу «Спогадів» О. Кошиця, в якій автор розповідає про себе і свій час, починаючи від перших дитячих вражень до 1919 року, іноді називають документальним романом, то щоденникові записи «3 пісню через світ» можна назвати своєрідною повістю-хронікою, що охоплює кілька років (1919-1923 рр.) триумфальних гастролей Української республіканської капели по майже всіх країнах Європи — Чехословаччині, Австрії, Швейцарії, Франції, Великій Британії, Німеччині, Голландії та ін., а також по країнах Американського континенту, зокрема, таких, як США, Мексика, Бразилія, Аргентина.

Між «Спогадами» й щоденниковими записами «3 пісню через світ» простежується нерозривний зв'язок, адже перша книга мемуарів закінчується епізодом зустрічі Олександра Кошиця й Кирила Стеценка з Симоном Петлюрою, який, власне, й доручає їм створити Українську республіканську капелу з метою пропаганди у світі національного

музичного мистецтва, а друга починається тією ж зустріччю композиторів з очільником уряду УНР. Однак, попри явний логічний зв'язок, обидва томи документальної прози митця самодостатні і, як справедливо стверджує редактор першого вінніпезького видання «Щоденника»: «Цей твір творить зовсім самостійну і для себе замкнену цілість».

Про подорож Капели по різних країнах світу Кошиць писав так: «Тоді тільки ті, що читатимуть ці мої записки, зрозуміють мене, як невимовно тяжко було працювати в Капелі, і потім з тим складом людей показувати світові надзвичайну красу нашої пісні, як великого документа історії культури українського народу». За цими словами угадується весь драматизм, ба навіть трагізм ситуації, що в ній опинилася хорова капела та її диригент: вони майже без засобів для існування 1919 року покинули Україну разом з урядом УНР, без надії бодай колись повернутись додому. Так воно й сталося. Вони стали часточкою чергової хвилі української еміграції і, як і переважна більшість емігрантів, зазнали на чужині злиднів, принижень, поневірянь, а відтак нападів хвороби, що зветься ностальгією.

Доповнюють щоденникові записи Олександра Кошиця і роблять їх ще більш цінним документом своєї епохи численні рецензії на виступи капели, видрукувані в газетах і журналах різних країн Європи та Америки.

Це нескінченний потік дифіраблів хорівій капелі та її диригентові з вуст як професійних музик-виконавців, музикознавців, так і пересічних громадян, яким випало щастя слухати Українську республіканську капелу під орудою уславленого маестро.

При підготовці цього видання ми намагалися якомога повніше зберегти стильові та правописні особливості першоджерела, за яке нам правили три частини щоденникових записів, виданих у різний час Осередком української культури й освіти у Вінніпезі (1952 р. — перша частина, 1970 р. — друга частина, 1974 р. — третя частина). Іноді з метою полегшення сприйняття тексту зроблено незначні правописні виправлення згідно із сучасними українськими нормами, а також вилучено окремі примітки, які на сьогодні вже втратили свою актуальність. Загалом же до читачів України, нарешті вільної від імперських обіймів, повертається твір, що, з одного боку, є неочікуваним документом нашої історії, тієї, яку, за словами Володимира Винниченка, «неможливо читати без брому», а з другого — витвір словесного мистецтва, створений талановитим оповідачем, людиною з феноменальною пам'яттю, в якій вмістилося безліч зустрічей, імен, найдрібніших деталей картини життя, що відійшло в минуле.

Олександр Кошиць на початку своїх «Спогадів» звідомив, що з-поміж усіх жанрів письменства найбільше любить читати мемуари, тобто до певної міри документальну прозу, «особливо, коли сам автор грав яку-небудь роль в житті і почуває себе часткою, атомом чи то цілим організмом (але обов'язково активним і чинним) якого-небудь історичного моменту». Саме таку, базовану на фактах літературу, він писав сам. Як відомо, попри те, що Кошиць своєю Українською

республіканською капелою диригував руками, він віртуозно володів і батутою (диригентською паличкою). А взявшись за перо мемуариста, — теж своєрідну диригентську паличку, — він виявився віртуозним оповідачем, зумівши в найдрібніших деталях розповісти про свій, сповнений романтики національного відродження, а водночас жорсткий час «перемін», у якому й розкрився його унікальний дар хорового диригента. А мемуаристом він був напроцуд талановитим, про що свідчить, зокрема, і ця книжка про кілька на сьогодні вже історичних років мандрівки української пісні по білому світові.

З передмови до книги мемуарів О. Кошиця «3 пісню через світ» (м. Київ, «Книга Роду», 2008 р.), яка є в бібліотеці «Кримської світлиці». Запрошуємо читачів!

ДУША – У ЗОРЯНИМ НАМИСТІ

Ми познайомились чотири роки тому на ювілей Олександрійського училища культури, яке закінчила його дружина. Назавтра продовжили спілкування у колі місцевих поетів, згодом на «Вересневих самовітках» в Арсенівці. Опісля й захогілося створити портрет колишнього актора театру ім. Кропивницького, нині кримчанина, заслуженого працівника культури АР Крим, режисера Юрія Хропаченка.

...У багатьох з нас в дитинстві була мрія – стати артистом. Для мого героя ця мрія була, як ракета, двоступінчата. Бо він хотів бути артистом і режисером. Уявіть собі перші кроки до мрії...

У шість років Юрко сам пішов у Львові до Будинку піонерів, навпроти якого жив, по-записувався в різні гуртки й ходив співати, танцювати, декламувати...

У сім років поставив першу «виставу» вдома. Вимастив червоною фарбою дерев'яну іграшкову шаблю, сорочку, підлогу і влігся «мертвий» на ліжку перед маминим прихodom. Перша глядачка ледве пережила цю «прем'єру». А через три роки син пішов шляхом корифеїв на «професійну» сцену, якою став... балкон, а залом – двір і його жителі, малі й великі. Ім «продавались квитки» і за третім дзвінком накрученого будильника Юрко починав авторську виставу «театру одного актора»... Це був початок 50-х років минулого століття. А героєм і втілювачем власних творчих фантазій – цей схожий на Ісуса Христа, древнього грека і кримського татарина водночас, колись чорняво-кучерявий, жвавий та активний і в поважному ювілейному віці чоловік, з яким ми творчо провели півтора дня в Кіровограді.

Хто він, земляк, запрошений на 130-річчя театру корифеїв? Колишній актор, який грав тут у 1967-1969 роках.

Невимушені й щедрі його візитка й афіша, подаровані в музеї Карпенка-Карого: «Район України, АР Крим, м. Сімферополь. У нас у гостях – наш земляк, член творчих спілок України: театральних діячів, журналістів та композиторів, «рядовий країни, якої нема...» – режисер, поет, композитор, автор і виконавець – Юрій Людмилов (Hropachenko) – заслужений працівник культури АР Крим, володар гран-прі конкурсу пісні АРК «60 років Перемоги», директор та художній керівник театру-студії «Людмила». Ця афіша є прологом до його авторських вистав, з якими він мандрує півостровом і материком – з віршами та авторськими піснями, створеними для його вистав, які йшли в театрах Львова, Дрогобича, Ворошиловграда (нині Луганськ), Сімфероп-

поля (а народжуються пісні вже півжиття).

Митці у відставку не йдуть, якщо вони справжні, пенсія цьому – не перешкода. На черговій зустрічі в музеї Карпенка-Карого він був глядачем і слухачем відкриття музейної виставки, присвяченої 130-річчю театру корифеїв. А далі вже – співтворцем двох наступних зустрічей, на які я його запросила, – на зібранні обласної літстудії «Степ» та в обласному інституті післядипломної освіти ім. В. Сухомлинського. Розкішно, по-акторськи, в той же час наївно-довірково читав свої вірші. А як поетично-драматично співав! У пісні, присвяченій пам'яті батька – кіровоградського лютчика і викладача лютного училища, на мить і сам ставав, то... літаком, який заходить у піке, то підбитим журавлем з тріпотливими крильцями; а у веселій пісенці-перевертні – хлопчиськом, бешкетником, який все любить робити навпаки ще й всіх до цього закликає.

При цьому в аудиторії, яку вперше Юрій бачив, поведився так, наче опинився серед давніх добрих друзів, обсіпав жінок компліментами (одну з них тут же посвятивши у звукорежисери)... За що й одержав як «гонорар» одразу два вірші-експромти від захоплених, розчулених, через одну – заплаканих вчительок. (Я нарешті зрозуміла,

що то за штука – артистична харизма!).

...Ми три години довірливо бесідували у тиші читального залу бібліотеки для юнацтва (спасибі за безкоштовну його оренду). Потім сходили до рідні на гостини на вулицю Тімірязєва, де недалеко від театру колись жили його батьки (а поруч – майбутня дружина Людмила – артистка, світла їй пам'ять). Сюди він повернувся з армії, «артистично» прослуживши у Молдавії три роки, поставивши в армійському клубі дві вистави, ведучи конференс із другом. З ним потім разом – прямо в солдатській формі, в медалях, ставши лауреатами армійських конкурсів, поїхали вступати в Москву в «Гнесинку». Друг вступив, а він – ні, бо хоч і співав з дитинства ще вищим дискантом, ніж Робертіно (він з'явився пізніше), і грав мало не на всіх інструментах, крім гітари, але мріяв про режисуру. Гроно цих талантів дістав у спадок від обох своїх родів. Бо дідусь по батьку і мама співали у церковних хорах. Обом братам Юрія, вже, на жаль, покійним, теж передались творчі гени – грали на гітарах, танцювали в «Ятрані», а Юрій – в «Юності».

Але ж генів мало. У Сімферополі закінчив режисерське відділення культосвітнього училища (на випускному екзамені зіграв Моцарта), після армії – театральну студію при Київському театрі оперети. Знадобився ранній досвід життя на сцені, бо у 12 років зіграв хлопчика, який знаходить Маресьєва в лісі, у п'єсі «Настоящий человек» за знаменитою повістю Б. Полевого. Це було у театрі Прикарпатського військового округу. Досі зберігає програму з автографом знаменитого режисера І. Таланкіна. (Водночас згадує, що у дитинстві сидів на руках у самого В. Дальського).

Спогади, спогади. За ними б гарну біографічну повість написати чи п'єсу... Може, й напишеться? Про те, як «поставив» епізод повернення з армії, виславши поперед себе до мами хлопчика з букетом; про те, як, «будучи єдиним одруженим студентом на стаціонарі театрального інституту ім. І. Карпенка-Карого», працював ночами в міліції, заробляючи сім'ї на хліб. Адже диплом уже разом з донькою отримував. Що, може, й привело і її згодом на сцену. Іноді в «слідчих операціях» грав роль капітана в цивільному. Та так переконливо, що аж начальство просило його залишитися у міліції, мало не одразу обіцяючи капітанські чотири зірочки! А на третьому курсі одержав неймовірно високу – 100 крб. першу стипендію з рук самого О. Корнійчука (згодом вона стала державною, будучи лише на 10 крб. меншою

за Ленінську). Згадує про гру на сцені театру корифеїв, де зустрів свою долю – любов і дружину, помітив яку в Новоархангельську на гастролях і визначився: одружує! Про гру в народному театрі в Керчі. Про дворічне головрежисерство у Львівському музично-драматичному театрі ім. Я. Галана (тепер ім. Ю. Дрогобича). Про роботу у Ворошиловградському театрі та два десятиліття – на Кримському телебаченні, де зняв перші свої телефільми (у т. ч. про С. Руданського). Про те, як виконав побажання Ади Роговцевої, яка вручила колись примірник п'єси Л. Зоріна «Варшавська мелодія» і побажала поставити... Про першу роль в Україні у виставі В. Розова «В поїздках радості». Про те, що був першим у Союзі режисером, який творив на БАМі. Про п'ять дорослих і дитячих театральних студій, якими керував і тепер експериментує з юніями.

Він є членом журі на нині відомих двох кримських фестивалів, освячених іменем Лесі Українки. Автором циклу пісень про поетів, які співають і донька, і відомі виконавці... Свою розповідь ілюструє міні-архівом, де фото, програми, афіші, буклети – віхи його 42-річного творчого шляху, на якому виплекав багатьох іменитих учнів, які грають тепер на сценах світу. Реалізував себе ще несповна, адже замислів повно. У тому числі – можливі його зустрічі тут і творчих кіровоградців – у Криму.

Кожен приїзд на землю батьків, де він уперше опинився у 19 років, завжди повертає в молодість, любов, надихає. Бо Кіровоград для нього, як і півстоліття тому, це насамперед плеяда творчих особистостей, наставників, соратників, друзів. Серед них його душа – ніби в зорянім намисті. Це відомі імена: К. Параконьєв, В. Попудренко, І. Казнадій, А. Кривохижа, А. Ситник, М. Левандовський, Ю. Ніколаєнко, Ю. Жеребцов, М. Ілляшенко, родини друзів Любенків та Ярошенків (з Миколою жили в одній кімнаті студентами), – народні, заслужені, відомі, живі та ті, що в небесах уже...

Надихає новий театр і дух вічності, що віє з хутора Надія та з нашого музею. І народжуються вірші, що стають його ж піснями...

*Ковтнув я чистої водиці
З Карпенка-Карого джерел...
Ще не замулені криниці,
Дух українства ще не вмер!..
...Мої рідненікі побратимі:
Іван, Панас, Микола й Марко,
Сестро, Маріє Заньковецька, –
Натхнення мого джерело!*

Цей автограф залишив нам славний земляк у книзі відгуків.

Антоніна КОРИНЬ,
науковець музею Карпенка-Карого
м. Кіровограда, член НСП України

МИТЬ І ВІЧНІСТЬ У ЧОРНО-БІЛОМУ КВАДРАТІ

У Кримській асоціації караїмів «Кримкарайлар» мені розповідали про Костянтина Єфетова як представника династії, в якій багато поколінь предків були медиками, лікували і зцілювали людей.

Він – відомий кримський вчений-біолог, доктор біологічних наук, заслужений діяч науки і техніки України, автор 370 публікацій, включаючи 28 книг і 12 патентів на винаходи, відкрив і описав 27 нових для науки біологічних видів. На знак визнання міжнародного авторитету К. Єфетова вчені з Австрії, Росії, України і Франції назвали його ім'ям три біологічних види та підірід живих організмів. За досягнення в творчості він нагороджений чотирма золотими медалями у Великобританії і США, лауреат трьох Премій Автономної Республіки Крим. Біографічні дані українського вченого внесені в довідники «Видатні європейці XXI століття» (Великобританія), «Хто є хто в сучасності» (США), а також у Вікіпедію.

Теорії К. Єфетова на стику медицини, зокрема її молекулярних напрямків і біосистематики, з історією та мистецтвом відображені в книгах «Шокуюча таємниця Сікстинської капели», «Секрети послання Мікеланджело в майбутнє», «Ребро Адама» та інших. Близьку наукову діяльність він успішно поєднує з іскрометною, дотепною, афористичною літературною творчістю. Ним написано близько півтора тисячі віршів, які видані 19-ма поетичними книжками. Вони друкувалися в багатьох колективних збірках, літературних журналах, кримській періодиці.

Всі поезії К. Єфетова – афоризми, викладені римованою формою в основному в чотирьох, а іноді – в двох рядках. Вони нагадують кри-

лати вислови давньогрецьких філософів, вірші Расула Гамзатова. Сам автор називає цей жанр поетичної мініатюри афоривіршами.

На зустрічі в літературній вітальні Всеукраїнського інформаційно-культурного центру К. Єфетов з відтінком гумору розповів, як, читаючи довгі вірші з висновком у кінці сюжетної лінії, подумав:

— Навіщо писати так багато, якщо можна сказати головне в одному лише закінченні?

І афоривірші, за його переконанням, найкраще підходять для нашого динамічного XXI століття. У сучасної людини все менше часу, щоб читати великі літературні твори. Вона все частіше користується короткими анотаціями з Інтернету. А щоб прочитати афоривірш, потрібно лише кілька секунд.

У цьому жанрі з істинною професорською компетентністю автор розкриває непросту діалектику пошуків смислу життя, взаємодіє між людиною і суспільством, державою та світом, між чоловіком і жінкою.

*Любов – із стражданням,
а з радістю – мука,
Все в світі з навантаженням,
і як розділити?
Ох, життя наше –
надто серйозна штука,
Щоб надто серйозно
про нього говорити.*

Деяким умовиводам він дає наукоподібні назви про принципи і досвід вибору правильної поведінки. Однак ця зовнішня серйозність чотиривіршів, за оцінками літературознавців, зокрема Наталії Яблонської, – лише художній прийом, що посилює комізм змісту. Суперечності між вічністю і миттю в чорно-білому квадраті буття, зух-

валістю молодості і досвідом старості, гіркою і радістю земного світу, правилами і винятками, непомірністю бажань і самообмеженням, мрією і дійсністю, душею і тілом покликани відобразити авторське розуміння життя як вигадливого лабіринту з проб і помилок, вихід з якого людина може знайти лише сама.

Здійснювані авторською думкою піруети від початкового твердження до спростування створюють необхідне філософське бачення ситуації, в межах якого стає очевидною відносність людських уявлень про істину і встановлені людьми правила.

На лекціях у Кримському державному медичному університеті Єфетов-професор ставить студентам запитання. Вони викрикують за своїх місць різні варіанти відповідей. Тоді він пропонує:

— Давайте проголосуємо за один із них!

І часто більшу кількість голосів набирає неправильна відповідь. Парадокс. А для Єфетова-поета він дав основу для написання чотиривіршів про закон мікстури, про те, як «у тропічних джунглях законів розпускається джунглів закон».

На створеному його дочкою сайті «Книги К. Єфетова» читачі голосують за афоризми, погоджуючись з висновками автора чи ні, а в деякі з них вносять свої поправки. Про окремі з них поет розповів, читаючи викладені в Інтернеті вірші зі своєї наступної, двадцятої за рахунком збірки, макет якої нині верстається у видавництві. Вона називається «Єдине диво».

Від поетичних зліпків з дійсності про поточний соціально-політичний момент, про площину шоден-

них конфузів, бід і конфліктів, не менш значних для конкретної людини, ніж катастрофи світового значення, К. Єфетов переходить до жанру короткого оповідання. З віршованою творчістю прозові твори зближує неочікувана кінцівка і сатиричний або гумористичний зміст. Темою оповідань, прочитаних ведучим літературної вітальні, заслуженим артистом АРК Аркадієм Вакуленком та автором, стали казуси, що відбулися з ним у країнах Західної Європи під час його наукових відряджень.

Невідгуків у сюжетах виявляються не прості європейські обивателі, а вчені. Неймовірно відокремленість колеги проявляють не де-небудь, а на корпоративній вечірці (паті), яка відбувалася під девізом «Ми всі – одна велика сім'я!»; гіпертрофована турбота німецьких митників про те, щоб на борту літака не було колючих і ріжучих предметів, закінчується видачею пасажиром... металевих виделок і ножів. За іронією про недосконалість Європи, до якої ми йдемо, як освоюємо англійську мову, потрапляємо в

смійні ситуації за кордоном, вбачається цинізм автора свого, рідного.

На слух в афоризмах К. Єфетова іноді важко сприймається зміст, тому їх потрібно прочитувати вдумливо і другий, і третій раз. Іноді їх сприймаєш лише розумом, а душу вони зачіпають, як уже сам потрапляєш у подібну ситуацію. І тоді починаєш краще розуміти, які готові рецепти сконцентровані в кожному вислові, як не робити, а як правильно вчинити в тому чи іншому життєвому випадку – політичному, побутовому, психологічному. У них – мудрість сьогодення, що легко запам'ятовується авторською грою слів, причинними зв'язками стереотипів поведінки чи їх суперечностей, сутність яких знаходиться на самому кінчику вістря пера Костянтина Єфетова. Ця правда, як укол лікаря, сприяє зціленню людського організму, душі, суспільства:

*Радість народження, смерті страх.
Що наше життя? –*

*Лише крил змах.
Валентина НАСТІНА*

ЗАВТРА — ФІНАЛ!

Нагадаємо юним читачам «Джерельця» та їхнім батькам, що завтра, 15 грудня, о 12.00 в редакції «Кримської світлиці» (м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й поверх, к. 14) відбудеться фінал творчого конкурсу, в якому визначиться доля призового велосипеда. Не запізнуйтеся! Довідки за тел. (050) 957-84-40.

ДОВКОЛА ВЕЛОСИПЕДА

БЕЗ ПЕДАЛЕЙ І СІДІННЯ

У Німеччині створили велосипед без педалей і сидіння, який може рухатися лише в той момент, коли людина в ньому йде або біжить. Замість сидла німецькі дизайнери зробили спеціальні реміні, якими кріпиться велосипедист, повідомляє Eurotag. Аби велосипед набрав швидкість, велосипедистові потрібно пробігти-ся, потім підняти ноги на спеціальне кріплення для ніг на маточині заднього колеса.

Принцип, за яким рухається цей велосипед, нагадує машину героя мультфільму про людей з кам'яного століття Фреда Флінстоуна. Велосипед, створений німецькими дизайнерами Томом Хемброком і Джурі Спелтером, називається FLIZ. Слово FLIZ — це скорочення від німецького «flitzen», що означає «нестримно мчати».

Велосипед номінується на щорічну премію James Dyson Award. Ця премія заснована Джеймсом Дайсоном, винахідником пилососа, для студентів із різних країн, які представляють інноваційні технології та дизайн. Концепція даного винаходу в тому, аби зробити пересування в перенаселених містах екологічним і корисним для здоров'я.

Дизайнерів надихнув перший у світі персональний транспортний засіб, винайдений Карлом Дрейсом у 1817 році. Пристрій був рамою з двома колесами і нагадував сучасний велосипед без педалей. Хемброку і Спелтеру хотілося зробити щось подібне, але більш сучасне.

Варто зазначити, що винахідники вже отримали винагороду Merit Award на Міжнародній велосипедній виставці в Тайбеї цього року.

ВЕЛОСИПЕД... З КАРТОНУ

Ізхар Гафні, винахідник з Ізраїлю, довів, що вигадати велосипед вдруге — можна і варто. Адже він змайстрував надзвичайно екологічний велосипед, повністю зроблений з картону. Усі запчастини дуже дешеві, не шкодять природі і абсолютно унікальні, запевняє автор винаходу.

Спершу Гафні зробив з картону потрібні деталі, виконавши усі необхідні для цього згини, після чого вимочив картонні запчастини у смолі та обробив спеціальною водостійкою фарбою. В результаті, готовий велосипед набув вигляду оригінального та якісного засобу пересування, який в цілому коштує лише 10 доларів.

Надихнув Гафні інший винахід, про який він прочитав в одному з журналів: із тих же матеріалів один чоловік зробив справжнє каное. Тоді Ізхар приступив до створення велосипеда своєї мрії.

Смола та фарба захищає паперовий велосипед Гафні від дощу, а працює він не гірше за свого металевого побратима. Зараз винахідник збирається запатентувати свій велосипед.

<http://gazeta.ua>

ШКІЛЬНИЙ ФЕСТИВАЛЬ НАРОДІВ КРИМУ

П'ятий рік поспіль у загальноосвітній школі № 13 — експериментальному навчальному закладі всеукраїнського рівня «Школа-центр духовно-морального супроводу родинного виховання» з ініціативи педагогічного колективу проводиться фестиваль народів Криму.

Щоразу він має новий тематичний напрямок: історія виникнення народностей, становлення культурних традицій тощо. Цьогоріч лейтмотивом фестивалю стали традиції родинного виховання. Учні всіх класів були поділені на групи, до складу яких входили діти молодшого і старшого віку. Вони представляли сім народів: українців, росіян, кримських татар, німців, греків, болгар та євреїв. У школі навчаються представники цих етносів. Тема родинного виховання близька кожному учню. Крім того, існують давні дружні стосунки між школою та національними товариствами міста, які надали дітям необхідну допомогу під час проведення фестивалю. Яскраве дійство створили представники кожної національності, демонструючи, які саме родинні традиції в них є. До складу журі ввійшли представники Всеукраїнського інформаційно-культурного центру, Федерації греків Криму, російського, кримськотатарського та єврейсько-

го культурних центрів, болгарського і караїмського товариств, ієрей Петро-Павлівського кафедрального собору отець Олександр. Вони оцінювали, наскільки учням вдалося впоратися з поставленою метою у номінаціях «Режисерський задум», «Розкриття теми», «Виконавська майстерність», «Оформлення костюмів». Усі діти майстерно виконали номери. А переможцем стала група дітей 2 і 10 класів, які представляли кримськотатарську національність. Відзначена велика робота, яку здійснили батьки та вчителі на чолі з директором І. Рудлою.

Валентина МЕЛЬНИК

ЗУСТРІЧ У ЛІСІ

Одного разу ми з сім'єю прогулювалися лісом. Час наближався до вечора, і ми вирішили, трохи посидівши, йти додому. І ось раптом ми з моєю молодшою сестрою мало не крикнули з переляку. У кущах, за декілька метрів від нас, промайнула сіра вовча спина. Ніби величезний сірий вовк побіг уперед лісом, наче не помічаючи нас.

Я була дуже здивована і налякана, але батько заспокоїв: «То був не вовк, а просто собака, схожий на вовка». Тоді я запитала, чому цей

собака гуляє тут, так далеко від людей. І батько розповів нам таку історію...

Його друг, лісничий, який нагледає за цим лісом і живе неподалік, ішов одного разу вранці на риболовлю і вирішив по дорозі зайти до лісу, подивитися, як там справи. Вже виходячи з лісу, чоловік почув тихеньке скавчання, що лунало з-за величезного, припорошеного снігом дерева. Лісничий поспішив туди і за деревом у снігу він побачив мале цуценятко, яке дуже замерзло. Чоловік, не гаючи часу, взяв його, захарвав у рукави-

цю і поспішив додому.

В хаті він поклав цуценя і почав гріти. Годував його, ростив і цуценя вижило. З тих пір величезний сірий собака, що назавжди залишився вірний ліснику, живе з ним, а вдень гуляє лісом. А звуть його просто — Вовк, бо дуже він схожий на сіроманця.

Почувши цю історію, ми ще трохи посиділи, а потім раді і щасливі за Вовка повернулися в село.

Анастасія ПОДОЛЬСЬКА, учениця 10 класу Прудівської ЗОШ І-ІІІ ст. Советського району в Криму

ПРОБА ПЕРА

ЛЮБИМО ВКРАЇНУ

Любимо Україну, Мову слов'янину. Квіти там прекрасні, Наче зорі ясні. Люди в Україні Добрі всі та ширі. Дівчина співає, Край наш розквітає. Україно, ти живи! Хліб збирай, пісні співай! Це найкраще у житті: Процвітай, наш рідний край!

Олена БАРАНОВА, учениця 7-А класу Грушівської ЗОШ в Криму

БІЛОСНІЖНА ЗИМА

Зима постукала у шубку, З Новим роком нас вітає. Подарунки під ялинку Дід Мороз нам посилає. Білим килимом вкриває, Сніг пухкий ляга до ніг. На деревах — шубка біла, То на них сніжок приліг. Зимонька-зима, Ти все для нас дала: Дітлахам — килим із сніжинок, А дорослим — гарний відпочинок.

Лінуза НУСРЕТОВА, учениця 8 класу Сонячно-долинської ЗОШ, член МАЛІЖ

м. Судак

ПОДОРОЖ У МИНУЛЕ

Старий Крим... Маленьке містечко на мапі Криму. А скільки цікавого і захоплюючого воно може розказати! На осінніх канікулах я разом з учнями нашої школи побував на екскурсії у цьому старовинному містечку.

Спочатку ми відвідали музей «Солхат». Мене вразили годинники, яким близько 200 чи 300 років, печі, дзвін. Є повір'я, якщо вдарити в нього і загадати бажання, то воно обов'язково здійсниться. В кімнатах музею ми побачили роги оленів, стародавні монети, залізну мапу Старого Криму...

Далі наш екскурсовод запропонував нам піти на могилу, де похований Олександр Грін. На могилі нас зустріла постать прекрасної мармурової дівчини з його твору «Та, що біжить по хвилях». Потім ми відвідали музей Гріна, церкву, мечеть. Поринули з головою у стиль життя письменника Олександра Івановича Купріна. Ознайомилися із традиціями кримськотатарського народу у будинку-музеї кримських татар, дізналися, як дівчата готувалися до весілля, які речі і як вишивали.

Біля вірменського монастиря Сурб-Хач мене вразили три струмочки: перший — здоров'я, другий — мудрості, а третій — вродливості... Наприкінці була захоплююча прогулянка на конях.

Осінні канікули швидко промайнули. Але ще довго я буду згадувати екскурсію до музеїв Старого Криму.

Микола ГАВРИЛОВ, учень 7-А класу Грушівської ЗОШ, АР Крим

(Закінчення. Поч. в № 49)

Переслідування будь-якого народу, а особливо заборона його мови, культури є, за Г. Сковородою, великим злочином, спрямованим не лише проти цього народу, а й проти природи, яка розвивається за властивими їй законами. Знищення ж навіть найменшого народу порушує ці закони природи і замість гармонії створюється у ній дисгармонія. Відстоюючи право кожного народу на існування і на розвиток своєї мови, культури, Г. Сковорода водночас вірив і у здатність кожного народу, як і кожної людини, зрозуміти еволюцію природи і суспільних явищ. Він вірив у колективний і індивідуальний розум, вважав, що таємниці природи людина може розпізнати саме через мислення, звичайно, розумове. Звідси: «Воозри на мир сей, — писав філософ, — взглянь на род человеческий. Он ведь есть книга. Читай ее всегда и поучайся».

Визнаючи вічність матерії і матеріального світу, Г. Сковорода не відводив місця «богові» в «створенні і управленні вселенной». Щоправда, він завжди згадує бога, шанує «Біблію», «Євангеліє», вважає їх величними науковими творами, користується ними у своєму житті і творчості, але до релігійних фанатиків його віднести аж ніяк не можна. «Бог» у розумінні Г. Сковороди наявний у душі кожної людини. «Бог» — це правда, це любов і повага до «ближнього» і в такому розумінні його не можна заперечувати, бо саме з таких положень випливає і духовність людини, її поведінка в суспільному середовищі. «Біблія» і «Євангеліє» допомагають виховувати людину в душі справедливості. Суспільство ж може бути демократичним і гуманним, а отже, і заможним лише тоді, коли воно буде вихованим. Тому письменник вимагав виховання для всіх, для всього народу, всіх його суспільних прошарків. А виховання і освіта нерозривно пов'язані між собою. Як же повинно бути побудоване виховання та яка його кінцева мета? Головним у вихованні людини Г. Сковорода вважав: а) благо народити, б) зберегти вихованцеві здоров'я, в) навчити владності. Як розуміти оці вимоги письменника та як їх з'ясувати?

1. «Благо народити» — щоб батьки, які вирішують народити дитину, були фізично і психічно здоровими.

2. Необхідно турбуватися про здоров'я самої дитини морально і фізично.

3. Виховувати дитину потрібно вдумливо, звертаючи особливу увагу на прищеплення їй «трудових навиків», а також протидіяти всіляким проявам жадібності, egoїзму, нахилу до легкої, нетрудової наживи. Ці поради і вимоги Г. Сковорода актуальні і в наш час і не лише для підростаючого покоління, а й усього суспільства, в якому гонитва за наживою затьмила мозок багатьом бізнесменам і політикам та державним діячам.

Отакі глибокі роздуми і переконання Г. Сковороди яскраво і майстерно позначаються на його різнобарвній і багатожанровій творчості. Про своє художнє новаторство Г. Сковорода надзвичайно прозоро і з глибоким розумінням значення слова для народу говорить у передмові до збірки «Басни Харьковские». «Отческое наказание, — пише він, — заключаєт в горести своей сладость, а мудрая игрушка утаивает в себе силу... Нет смешнее, как умный вид с пустым потрохом, и нет веселее, как смешное лицо с утаенною дельностью. Вспомните пословицу: красна хата не углами, а пирогами».

А й сам не люблю превратной маски тех людей и дел, о коих можно сказать малороссийскую пословицу: «Стучит, шумит, гремит... А что там? Кобыльа мертва голова бежит».

Уже в ті часи Г. Сковорода був прибічником літератури реалістичної, правдивої, відповідальної, літератури, яка б навчала людину розумному поведінню й сприйняттю життєвих явищ, літератури, яка б висміювала бездарність чиновників та державних урядовців,

картала підлабузників, гендлярів і всіх інших перекрутів. Саме такими були твори самого письменника. Недаремно ж тому вони переслідувалися царськими російськими чиновниками, заборонялися до друку. У переважній більшості байок названої збірки автор образною мовою стверджує, що головне в людині не її приваблива зовнішність, а внутрішні якості, які визначаються чемною поведінкою, працездатністю, благородною мораллю та вчинками, спрямованими на захист людини, на здійснення нею добра. Саме отакими є байки «Ворона и Чиж», «Голова и Тулуб», «Старуха и Горшечник», «Два ценных камушка Алмаз и Смарагд», «Оленица и Кабан» та ін.

Приміром, у байці «Оленица и Кабан» письменник зле висміює тих заможних людей, які домагаються «дворянства», а звідси і всіляких привілеїв різними, навіть злочинними, а то й шахрайськими засобами, хоча вони ніколи не на-

денних на то одно, щоб есть, пить и протч. А Пчела есть герб мудрого человека, в средном деле трудящегося». Цією байкою письменник виступає на захист людей праці, які є творцями матеріальних і духовних цінностей кожного суспільства, творцями вдумливими і вправними.

Байки Г. Сковороди оригінальні не лише своїми сюжетами та мораллю, яка випливає з них, а й побудовою. Вони, як правило, не віршовані, а прозові і становлять, власне, живі сценки-мініатюри з народного життя. Для байок Г. Сковороди властивий діалог. Персонажі розмовляють мовою, зрозумілою для народу, а уже автор робить філософські висновки, пов'язуючи їх з певними життєвими проблемами.

Влучні і майстерні у Г. Сковороди оригінальні ліричні вірші, якими він вводить читача у світ своїх думок, почуттів, переживань. Майже вся поетична спадщина письменника опублікована у збірці «Сад

подступность, здиство і відвертий обман народу. Ось які картини постають перед читачем у цьому творі: *Всякому городу нрав и права; Всяка имеет свой ум голова; Всякому сердцу своя есть любовь, Всякому горлу свой есть вкус каков. А мне одна только в свете дума, А мне одно только не идет с ума. Петр для чино углы панские трет. Федька кулец при аршине все летет. Тот строит дом свой*

на повный мер.
Тот все в процентах:

пожалуй поверь!
Ця поезія набула широкої популярності серед народу. Її співали кобзарі, лірники, бандуристи. Працюючи над п'єсою «Наталка Полтавка», І. Котляревський у дещо зміненому вигляді увів цей твір Г. Сковороди у свою п'єсу, вклавши його в уста пана Возного, який відверто розповідає про те, що твориться в здичавілому кріпосницькому суспільстві та як воно нівечить фізично і морально людину:

ПОБОРНИК ПРОСТОТИ І СПРАВЖНЬОЇ СВОБОДИ

Прижиттєвий портрет Григорія Сковороди. Художник А. Лук'янов

лежали до цього суспільного стану і зовсім не відповідають своїми розумовими здібностями і посаді, яку обіймають.

На вулиці Олениця зустрілася з Кабаном і, як годиться, привіталася з ним: «Желаю здравствовать, господин Кабан!». Але отаким звичайним привітанням Кабан був незадоволений, він образився, оскільки йому шойно видали документ, що він має уже титул «барона», а його родовід бере свій початок від «найблагородніших бобрів».

На це невдоволення Кабана Олениця дотепно відповідає: «Прошу простить, ваше благородие... Я не знала. Мы простые судим не по убору и словам, но по делам. Вы так же, как прежде, роете землю и ломаете плетень. Дай бог вам быть и Конем». Із цього простяського і досить зрозумілого для читача сюжету Г. Сковорода робить глибокі і далекосяжні висновки, які спрямовували народ на реальне осмислення складних суспільних процесів, які стосувалися перш за все стосунки між полярними прошарками: «Не можно довольно надивиться глупцам, пренебрегшим и поправшим премоного чернейший и безценный добродетелей бисер на то одно, чтоб продаться в чин, совсем ему несродный».

У байці «Пчела и Шершень» письменник засуджує мораль і поведінку панівних верств, здатних лише на те, щоб жити за рахунок праці трудівників. Із діалогу між Шершем і Бджолою, зокрема епізоду, коли Трутень називає Бджолу «глупою» лише за те, що вона все своє життя працює, трудиться без відпочинку, а «плодами» своєї праці не користується, Г. Сковорода робить оригінальні і сміливі для того часу висновки, прямо вказуючи, що: «Шершень есть образ людей, живущих хищением чуждаго и рож-

божественных песней, прозябший из зерен священного писания».

Художній твір, як і вся література, для Г. Сковороди уявляється «садом», у якому із слів, як із зерна, повинні виростати «плоди» праці поета. Збірка складається переважно із ліричних поезій, в яких автор захоплюється природою, людиною, висловлює, власне, свої почуття. Всеосяжна духовність у ліриці Г. Сковороди поєднується із особистим розумінням природи, її особливостей, а також всього навколишнього світу. Поета природа не лише зачаровує, а й надихає та стимулює його до творчості, до життя:

*Ах поля, поля, зелены,
Поля цветами распецены!
А долины, яры,
Круглы могилы, бугры!
Ах, вы, вод потоки чисты!
Ах, вы, берега трависты!
А, ваши волосы, вы кудрявые леса!*

Прекрасні пейзажі у поезіях Г. Сковороди зливаються з ліричними мотивами і створюють, таким чином, єдине ціле. Образи природи відтворюють всеосяжну багатогранність реального світу — в усій його мудрості і вічності. Смісл життя поет намагається віднайти шляхом глибоких роздумів над ним:

*Ой ты, птичко желтогобока,
Не клди гнезда высоко!
Клди на земной травке,
На молоденькой муравке.*

На формування поетичного мислення і стилю Г. Сковороди визначний вплив мала українська усна народна творчість, з якої він постійно черпав матеріал для своїх творів, особливо філософського спрямування. За свідченням М. Ковалінського, Г. Сковорода «всегда любил природный (звичайно, український — П. К.) язык свой». П. Житецький засвідчує, що «в устных беседах своих Сковорода предпочитал речь малороссийскую... Его симпатии к народной песне и народному слову естественно вели его на путь народного писателя».

Сам же філософ, за свідченням його сучасників, «называл себя другом поселян, чуждым для тех ученых, кои так горды, что не хотят и говорить с поселянином». Він пишався «іменем народного учителя». «Учителю надлежит быть вездесущим в народе, — говорил Г. Сковорода, — ибо извод образования должен быть из народа, ради народа, для народа, народный».

Перу Г. Сковороди належать і поезії виключно сатиричного змісту. Такою є «Песнь 10-я», яка в літературознавчих працях отримала назву «Всякому городу нрав и права». У цій поезії з властивою для Г. Сковороди силою гніву реалістично, з застосуванням народно-поетичної лексики, відтворюються побут, звичаї і покручена мораль чиновників кріпосницького суспільства, в якому розцвітають підлабузництво, хабарництво,

*Всякий, хто вище,
той нижчого гне, —
Дужий безсильного давить і жме,
Бідний багатого певний слуга,
Корчиться, зветься пред ним,
як дуга.*

*Всяк, хто не маже,
той дуже скрипить,
Хто не лукавить, той заду сидить;
Всякого рот дере ложка суха —
Хто ж есть на світі,
щоб був без гріха.*

Засуджуючи пагубну мораль кріпосницького суспільства, Г. Сковорода проголошує свій кровний зв'язок з народом і його найбіднішими прошарками зокрема:

*Вас бог одарил грунтами,
но вдруг может то пропасть,
А мой жребий с голяками,
но бог мудрости дал часть.*

Премудрості життя Г. Сковорода художньо осмислював не лише в байках і ліричних поезіях, а й у філософських трактатах.

У трактаті «Израильский змий» йдеться про такі філософські поняття, як «истина» і «житие» та «жизнь». На противагу таким древнім філософам, як Платон та Піфагор, український філософ ближче підійшов до розуміння «істини», побачивши в ній не лише конкретний, але й відносний смисл.

Полемізуючи з Платоном, Г. Сковорода доводить, що «істина» є не що інше, як безперервний процес відкриття і пізнання навколишнього світу. «Изысняет гововедец Платон: «Нет сладее истины». А нам можно сказать, что в одной истине живет истинная сладость, и что одна она животворит владеющее телом сердце наше... Пифагор, раскусив эмблему треугольника и узрев в нем истину с веселием вопиет: «Обретох! Обретох!». Видно, что жизнь живет тогда, когда мысль наша, любя истину, любит выслеживать тропинки ей...»

Не отожнив Г. Сковорода і поняття «жития» і «жизни», вважаючи, що: «Житие значит: родиться, кормиться, расти и умалиться, а «жизнь есть плодоприношение».

У трактаті «Сродность к воинству» Г. Сковорода розмірковує над проблемою патріотизму, без чого людина існувати не може.

У трактаті «Алфавит или букварь мира» («Басня о котях») засуджується прагнення людини до збагачення будь-якими засобами.

«Кот охотник к рыбе, да воды боится». Сие нещастие постигает всех охотников не к званию, но к доходу... не тот охотник, кто не природный. Природному охотнику больше веселия приносит самая лодля и труд, нежели поставленный на стол жаренный заец».

Окрім багатогранної і багатожанрової літературної творчості, Г. Сковорода залишив ще й надзвичайно цікаву і цінну епістолярну спадщину, яка надає можливість дослідникам глибше пізнати його не лише як поета і філософа, але й як

живу людину з її щоденними турботами і помислами.

Творчість Г. Сковороди наснажена життєствердуючими ідеями, ідеями демократизму, гуманізму, правди і добра. Із покоління в покоління вона виховувала патріотичні почуття нашого народу, його любов до своєї Вітчизни, а також зневагу до різних кривдників, особливо колонізаторів. Вся творчість Г. Сковороди перейнята протестантським духом. Його вчення, його поглядів на життєві процеси знав народ України, а твори розповсюджувалися не лише друковані, а й рукописи в Україні, Росії, Молдавії, Румунії, Польщі, Чехословаччині. Ще за життя поета-філософа його творчістю цікавилися в Москві, Петербурзі, Таганрозі, Воронежі. Знаний він був у Сибіру і на Кавказі.

У монографії «Слово о Сковороде» (1861) М. Костомаров писав: «Мало можно указать таких народных лиц, каким был Сковорода, и которых бы так помнил и уважал народ».

Ще в 1835 році Б. Хидже виступив у журналі «Телескоп» з великою статтею, в якій осмислювалась філософія Г. Сковороди. Як «...одинок гора в степу, — пише він, — так стояв у свій час Сковорода на Русі, сам на сам, в піднесеній самотності і не було жодного звука у відповідь, жодного схвилювання, жодного удару пульсу в російському світі знання, який би дружно затріпотів йому назустріч... І Сократ, і Сковорода відчували в собі покликання бути наставниками народу».

Творчість Г. Сковороди була відома Г. Державіну, радищевцям уже в кінці XVIII століття.

Вчення і творчість Г. Сковороди, його самовіддане служіння своєму народові, своїй Батьківщині привертало увагу І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, В. Капніста, В. Нарезного, М. Лескова. В. Короленка, М. Коцюбинського.

І. Франко найточніше визначив місце Г. Сковороди в історії українського і світового літературного процесу і філософської думки, пишучи: «Григорій Сковорода — явище вельми помітне в історії розвитку українського народу, ледве чи не найбільш крупне на фоні всієї духовної діяльності XVIII століття».

Колоритний образ Г. Сковороди відтворив П. Тичина у поемі «Сковорода і біснуетий», а М. Рильський змалював його як величину і разом з тим звичайну людину в поезії «Китаїв»:

*...з налицю пільгірма
У нові села і городи
Прямують тинь неумомима
Григорія Сковороди.*

Цими днями вся світова громадськість відзначає 290-ліття від дня народження Г. С. Сковороди — видатного поета, філософа, педагога, який провіщав своєму народові велике мирне майбутнє.

У наш складний час Григорій Савович Сковорода перебуває з народом і бере участь у будівництві нової держави — України, держави демократичної, вільної. Його твори закликають наш народ будувати нову Україну на засадах правди і справедливості. Ідеалом для Г. Сковороди була: «Країна і царство любові. Нема там ворогування і розбрату. Нема в тій республіці ні старості, ні статі, ні різності. Все там загальне».

Але таку державу може збудувати лише національно свідомою людиною. «Денаціоналізована особистість», писав М. Драгоманов, здатна лише руйнувати, а не будувати. У такої людини «спустошена духовність». Отож письменник і проголошував, щоб народ оберігав свої традиції, свою культуру, свою мову і розмовляв тією мовою, якою користувалися його батьки.

Вдумаємось і запам'ятаймо оці висловлювання мислителя і запитаймо себе: «Чому ми не здійснили цього, хоча і проголосували, що нам заважало?». Відповідь на всі оці запитання дають твори Григорія Савовича Сковороди. Читайте їх!

Петро КИРИЧОК,
доктор філологічних наук, професор
Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського

Михаїл
ЛУКИНЮК**КРАТКИЙ ЭКСКУРС
В КРЫМСКО-РОССИЙСКО-УКРАИНСКУЮ ИСТОРИЮ
С ОТДЕЛЬНЫМИ ФРАГМЕНТАМИ
ИЗ ДИСКУССИЙ АВТОРА В ИНТЕРНЕТЕ**

(Продовження. Поч. у № 31-49)

Когда же в русском языке вообще не находили похожего на украинскую лексему домена, то, например, составители «Этимологического словаря славянских языков» зачастую использовали лукаво изобретенную папочку-выручалочку: к «излишне украинским» словам «усердно приписывают польскую параллель...», т. е. «украинскости» как таковой — в строгом соответствии с заветами приснопамятного Валуева — вообще отказывали в праве на существование. Как справедливо отмечал выдающийся лингвист А. Крымский (1973. — С. 15), некоторые «quasi-полонизмы есть в давних русских (не путать с великорусскими! — М. Л.) памятках» во времена, «когда Полонизм Русь еще не знала».

Между тем, подобная однобокость представления (точнее — навязывания!) влияния польского языка на украинский вызывает возражение даже у польских лингвистов. Так, современная польская исследовательница Д. Будняк, анализируя функционирование в славянских языках ряда лексем, которые «традиционно рассматриваются на украинской почве как заимствование из польского языка», пришла к заключению, что в действительности имеет место обратное усвоение: это — украинизмы в польском языке. «А вместе с тем... была выявлена произвольность подхода, практикуемого в отношении к украинскому языку, который (подход. — М. В.) принуждает в каждой украинско-польской встрече слов, которые не находили параллель в русском литературном языке, видеть полонизм» (выделение А. Царука).

Во то же время следует с сожалением признать, что целенаправленное и долговременное искажение красоты и своеобразия украинского языка путем широкомасштабного калькирования языковых конструкций русского языка было настолько сильным, что многие (нередко — умышленно!) отождествляют уровень развития современного украинского языка с уровнем пресловутого суржика, который — при полном отсутствии государственной языковой политики — буквально наводнил украинское общество.

2.15. СОВСЕМ КОРОТКО О «РАССОВ-ВОМ» СОСТАВЕ ВЕЛИКОРОССОВ. «Основатель марксистской исторической школы в СССР» академик М. Покровский уверял (1943): вопрос относительно того, «что финны составляли коренное население будущей Великороссии», славянские же пришельцы не занимали пустые места, а «поглощали, то есть насильственно подчиняли коренное население страны», не вызвало «расхождений уже у буржуазных историков». По оценке М. Покровского, основу новообразуемого великоросского этноса по меньшей мере на 80% составлял угро-финский субстрат, пополнившись еще и достаточно большим вкладом другой азиатской составляющей — татарской.

Это, в частности, подтверждает и обстоятельное исследование географических названий, осуществленное академиком Матвеем Любавским (1860-1936), который, наведя огромное количество примеров финских корней в названиях российских поселений XIV-XV ст., отмечал, что «особенно доказательным в данном случае есть целые местности, волости и селения с самостоятельными инородными именами. Это впечатление еще больше усиливается гидрографической номенклатурой этой территории» (Любавский..., 1929. — С. 11-12).

Поэтому не удивительно, подчеркивает известный исследователь истории России, профессор кафедры российской истории Гарвардского университета Эдвард Кинан, что среди тысяч имен в разрядных книгах времен Ивана Грозного нет «ни одного Игоря, Святослава, Мстислава, менее 1% Владимиров и только три Глеба». Московского дворянина тех времен «скорее назвали бы Темиром или Булгаком, чем Владимиром, Глебом или Всеволодом...» (Кинан., 2001. — С. 20-21).

И в завершение. Ничего сумняшеся, Вы, человек культуры и педагогики, считаете, что **2.16. УКРАИНСКАЯ КУЛЬТУРА — ОЧЕНЬ МАЛЕНЬКАЯ ЧАСТЬ ОТ РУССКОЙ**. Хорошо хоть не уподобились П. Валуеву и не заявили, что её «не было, нет и быть не...». Хотя самой культуре от этого, разумеется, ни холодно, ни жарко.

Но с министром (Валуевым), как говорится, все понятно (признав отдельным языком то «наречие», придется признать, что украинцы — никакая не «младшая ветвь», а отдельный народ, который имеет свою историю, родную землю... — так можно далеко зайти!). А вот, что вынуждало грубо грешить против истины такого высокообразованного знатока литературы и истории, как В. Белинский, который утверждал (1955. — С. 60), что «история Малороссии есть не более, чем эпизод из царствования царя Алексея Михайловича... — это побочная река, ВПАДАЮЩАЯ (т. к. «очень маленькая»... — М. Л.) в большую реку русской истории», а сами украинцы или же «малороссыяне», по его мнению, «всегда были племенем и никогда не были народом, а еще меньше — государством!»? Вероятно, всё то же — великодержавный шовинизм и почти патологическое украиноненавистничество. А еще — «эгоцентрическая иллюзия», которая, отмечает знаменитый реформатор исторической науки А. Тойнби (1995, Ч. 1. — С. 48), именно и «построена на предположении, что существует только один поток цивилизации, наш собственный, а все остальные либо ВПАДАЮТ В НЕГО, либо теряются в пустынных песках». Будто для белинских сказано!

Тратить время на опровержение явной нелепости — вещь напрасная и неблагодарная, тем более, когда её носители буквально-таки настаивают на собственном невежестве. Поэтому вместо того, чтобы показать очевидную противоположность состояния дел в этом вопросе многочисленными фактами (можно бы рассказать и о том, кто были первые ректоры МГУ, первые митрополиты Московии, каково происхождение известных ученых, писателей и государственных деятелей, кто написал первую славянскую грамматику, кем были проповедники Московии, когда печатали первые книги в Московии, а когда в Украине и вообще — показать, **КТО НА САМОМ ДЕЛЕ ТВОРИЛ «ВЕЛИКУЮ РУССКУЮ»**), хотя свидетельств этого — множество, дадим слово все тому же не переносившему на дух всё украинское заклятому украинофобу В. Белинскому, который, исследуя происхождение «Слова о полку Игореве», вынужден был признать, что оно «резко отзывается русско-южным происхождением. Есть в языке его что-то мягкое, напоминающее нынешнее малороссийское наречие... Но более всего говорит за русско-южное происхождение «Слова» выражающийся в нем быт народа. Есть что-то теплое, благородное и человеческое во взаимных отношениях действующих лиц поэмы. Но особенно поразительны в поэме благородные отношения полов... Все это, повторяем, отзывается ЮЖНОЙ РУССКОЮ... Сравните быт малороссийских мужиков с бытом мужиков русских, мещан и купцов и отчасти других сословий, и вы убедитесь в справедливости нашего заключения о южном происхождении «Слова о полку Игореве»; а наше рассмотрение русских народных сказок превратит это убеждение в очевидность...» (Сочинения В. Белинского: В 4-х тт. Том II, 1896. — С. 358-360). А исследуя «народную поэзию Малороссии», он же на примере приведенного отрывка из думы о Сомке Мушкеке доказывал (Сочинения... Том IV, 1907. — С. 470), что даже «перед одним этим отрывком» бледнеет «скудный сборник всех русских исторических песен!».

А вот, что о своих впечатлениях от встречи с Украинкой писал 14 июня 1846 г. этот ярый («неистовой Виссарий») украинофоб своей жене (Сочинения..., 1907. — С. 1235): «Верст за 30 до Харькова я увидел Малороссию, хотя еще и перемешанную с грязным москальством (тонко подмечено! — М. Л.). Избы хохлов похожи на домики фермеров — чистота, красота неопишима... Суп этот (речь, вероятно, идет о «малороссийском» борще. — М. Л.) они готовят превкусно и донельзя чисто. И это мужики! Другие лица, смотрят иначе. Дети очень милы, тогда как на русских смотреть нельзя — хуже и гаже свиной...». И еще (Сочинения..., 1896. — С. 359): «в южной Руси», т. е. в Украине, «и теперь еще (вряд ли Виссарий Григорьевич имел в виду, что даже после столетий жестокого имперского угнетения, хотя на самом деле именно так и было. — М. Л.) так много человеческого и благородного в семейном быту, где отношения полов основаны на любви, а женщины пользуются правами своего пола; **ВСЕ ЭТО — ПРОТИВОПОЛОЖНО СЕВЕРНОЙ РУСИ, где семейные отношения грубы, женщина — род домашней скотины, а любовь — совершенно постороннее дело при браках...**»². Подобных

отзывов — что совсем «другие» — и со стороны иностранных деятелей того времени, и со стороны российских — море разливанное.

Но это так. К большой русской культуре³, разумеется, отношения не имеет...

Известно, что Петр I был чрезвычайно нетерпим ко всему «малороссийскому», однако неопровержимым является то, что в своем реформировании России он опирался именно на украинских ученых и духовников. Об этом, в частности, писал и известный исследователь русской литературы и истории Петр Пекарский (1828-1872): «При Петре русское образование слагалось из двух стихий — киевской учености... и европейского просвещения», и при этом «киевская ученость имела перевес, потому что имела за собой право давности; европейское же образование, вследствие причин исторических, усваивалось с трудом» и «не имело в России замечательных представителей» (1862. — С. 5). Как подчеркивал упомянутый Г. Федотов, «с XVII века начинается сильное и плодотворное влияние Малороссии на русскую культуру, особенно церковную (преобладание украинцев в русской церкви чувствуется до XIX века). **НАША ШКОЛА XVII-XVIII вв., НАШ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЯЗЫК БОЛЕЕ КИЕВСКОГО, ЧЕМ МОСКОВСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ...** Гоголь («малоросс», положивший начало современному русскому языку. — М. Л.), который сделал малорусские степи и южный фольклор для большинства из нас более родным, чем великорусский забытый Север...» (1988. — С. 208).

[И не только Гоголь. «Наши Гоголь и Короленко, — подчеркивал человек трагической судьбы, писатель-коммунист Н. Хвильевой (Хвильовий, 1995. — С. 743), — делали великую русскую литературу». Да разве только они! Любая империя, являясь конгломератом разных народов, один из которых «имперский», присваивает себе плоды их труда и творчества, зачастую не делая различия в национальности. Поэтому в Российской империи известные ученые, писатели, художники, военные — «русские». Но это далеко не так.

В подтверждение «малороссийства» Н. В. Гоголя или, скажем, А. П. Чехова есть немало утверждений тех, кто исследовал их украинские корни. Приведу лишь одно, которое к тому же указывает на украинский корень еще одного гиганта русской литературы — Ф. М. Достоевского. Именно дочь последнего, Любовь Федоровна, в частности, отмечала (Демкович-Добрянский, 1993. — С. 156-157): «Поэтические способности были уже в украинской семье моего отца, а не были даны только через мою мать-москвичку, как предполагают литературные приятели Достоевского». И дальше она добавляла, что, когда Федор Михайлович «в своей молодости писал венецианские романы и исторические драмы... он начал подражать великому украинскому поэту Гоголю, которым восторгался от всей души. В первых произведениях Достоевского есть многое из той украинской поэзии».

Выдающийся знаток европейских, в частности и российской, литератур Г. Брандес свыше ста лет тому назад подчеркивал (1911, с. 164-165), что «Гоголь был малороссом», невзирая на то, что писал не на украинском языке, однако, добавлял он, очень «мало внимания обращается на то, что Гоголь был малороссом». Действительно мало, и все же случались исследователи, обратившие внимание на эту «интимную» сторону биографии «великого русского писателя».

В своей фундаментальной монографии, посвященной исследованию литературного стиля Гоголя, историк русской литературы, лингвист, профессор Гельсингфорского университета Иосиф Мандельштам (1902. — С. 208-222) обращает внимание еще на одно явление, «которое доньше не привлекало к себе внимания, однако имеет огромное значение» и которое, по его мнению, должен почувствовать каждый «знакомый с малороссийским языком и в то же время чувствительный к русскому языку», а именно: «**ГОГОЛЬ ПЕРЕВОДИЛ СВОЙ РОДНОЙ ЯЗЫК НА РУССКИЙ, А НЕ ПРЯМО ПО-РУССКИ ПИСАЛ**». Дальше автор наводит огромное количество подтверждающих это примеров из произведений Гоголя. И не только из «Тараса Бульбы» или «Вечеров на хуторе», как можно было бы ожидать, но и из «Ревизора», «Мертвых душ», писем писателя. И все это, по убеждению исследователя, настолько неоспоримо «свидетельствует о другом ходе мыслей», что кому-либо, кто «хоть немножко знаком с малороссийским» и кто «хорошо знает этот язык, или вовсе не знает его, а только чувствительный к общероссийскому языку, станет ясно, что здесь говорит малороссийская душа» великого русского писателя. «**ЧТО ЭТО ПЕРЕВОД ИЗ МАЛОРОССИЙСКОГО, ЯСНО ДЛЯ ВСЯКОГО**», — утверждает И. Мандельштам.

Более того — «во многих случаях» Гоголь, «думая (выделено И. М. — М. Л.) на своем родном языке, и не пытался переводить слова на русский, оставляя их в своем естественном состоянии». И когда у Гоголя не возникало «необходимости» писать на русском языке, тогда «малороссийский язык преобладал, как более послушно ему орудие мысли». А «мысль Гоголя», отмечал и В. Ключевский (1990, с. 434), — «полностью малороссийская мысль». Довольно странная, согласитесь, метаморфоза для признанного основателя «литературного русского языка», которым, как отмечает И. Мандельштам, «не писал и Пушкин!».

А вот заключение Г. Федотова (1991, т. 1. — С. 249-250): «Южнорусское (малорусское) племя было первым создателем русского государства (даже признав «малороссов» творцами своего государства, упрямо продолжают держать их за «племя!» — М. Л.), заложило основы нашей (то есть великой российской, а для себя, как ни странно, ограничили, как вытекает из Вашей оценки ее «размера», лишь «маленькой частью»... — М. Л.) культуры и само себя всегда именовало русским».

(Продовження буде)

¹ А вот для современника Белинского, известного российского историка и этнографа Вадима Пассека, этого, по словам А. Герцена, «мученика», который «всем сердцем ненавидел самовластие», эта дилемма (народ — не-народ) решалась очень просто еще полтора века назад (Срезневский..., 1893. — С. 383): «Кто первый из нас установил связи с европейскими государствами? Кто остановил губительное половецкое нашествие первых татарских орд, вынудил их опять убраться в свои степи и так сильно, так пламенно и роскошно воспел битвы с кочевыми полчищами? Малороссыяне! Какой народ без твердых и постоянных границ, которые могли бы его защитить от воинственных соседей, без неприступных гор, которые могли бы спасти его независимость, сумел быть страшным для своих врагов, успел развить СВОЮ НАЦИОНАЛЬНОСТЬ и сохранить ее на протяжении тяжелых пяти веков насилия татарского, литовского, польского? Какой народ на протяжении пяти веков неволи, когда испепеляли его города, подвергали мучениям за преданность религии, умел ее сохранить, и в то же время не раз был грозой своим претеснителям, и даже среди этих пыток строил училища для образования юношества? Этим народом были малороссыяне!».

² А теперь «надменные потомки» тех «детей» высокомерно заявляют о «ЕЩЕ БОЛЕЕ ГЛУХОЙ (вероятно, даже в сравнении с милой сердцу российской глубинкой, о которой так неожиданно пренебрежительно отзывался даже украинофоб Белинский. — М. Л.) УКРАИНСКОЙ ДЕРЕВНЕ». Но если со времен Белинского она превратилась в такую «глушь», то чья в этом заслуга? Этот упадок, увядание, навязали значительно раньше. В своей речи на заседании IV Государственной думы Г. Петровский, будущий советский партийный и государственный деятель, подчеркивал (1974. — С. 79), что, по данным переписей 1740 и 1748 гг., «в семи полках Гетманщины Полтавской и Черниговской губерний на 1094 села приходилось 866 школ с преподаванием на украинском языке. Одна школа приходилась на 746 душ. В 1804 ГОДУ БЫЛ ИЗДАН УКАЗ О ЗАПРЕТЕ УЧИТЬСЯ НА УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ», и уже «перепись 1897 года показала, что на 100 душ населения — 13 грамотных». Трудно поверить, что здесь идет речь о том же народе, о котором известный путешественник и церковный деятель П. Алепский, путешествуя в 1654 и 1656 гг. по Украине вместе со своим отцом антиохийским патриархом Макаром III, записал в своем дневнике (Сичинский, 1942. — С. 76): «...по всей Казачьей земле МЫ ЗАМЕТИЛИ ПРЕКРАСНУЮ ЧЕРТУ, КОТОРАЯ НАС ОЧЕНЬ УДИВИЛА: ВСЕ ОНИ, ЗА МАЛЫМ ИСКЛЮЧЕНИЕМ, ДАЖЕ ПО БОЛЬШЕЙ ЧАСТИ ИХ ЖЕНЫ И ДОЧЕРИ, УМЕЮТ ЧИТАТЬ И ЗНАЮТ ПОРЯДОК БОГОСЛУЖЕНИЯ И ЦЕРКОВНОЕ ПЕНИЕ. Кроме того, священники учат сирот и не позволяют, чтобы они слонялись неучами по улицам».

Но стоило только украинцам отдаться под опеку «старшего брата» (став в глазах последнего «малороссами»), как эта склонность к наукам вдруг исчезла, будто ее и не было...

Впрочем, оно и не удивительно, ибо, как отмечает доктор исторических наук Е. Анисимов из Москвы (1989), со времен Богдана Хмельницкого «Украина прошла путь от уникальной демократической республики со свободным казацким населением к состоянию обычной российской губернии» — отсюда и приобретенная «глушь»...

³ Это о ней самый известный мыслитель русского зарубежья XX в. Георгий Федотов (1886-1951) сочувственно подчеркивал (1952. — С. 199), что только «потеря империи будет моральным очищением, освобождением русской культуры от страшного груза, который УРОДУЕТ ЕЕ ДУХОВНОЕ ЛИЦО». А между тем, империя живет, продолжая «уродовать» (и не только культуру), а современные идеологи «новой» Российской империи требуют от русского народа того же: пожертвовать всем ради сильного государства. И это всё еще находит отклик в таком же изуродованном всеохватной имперской идеологией массовом сознании россияни...

НЕЗАКІНЧЕНА П'ЕСА ДЛЯ ПІАНІНО

З пропозиціями провести в Криму конкурс юних піаністів ім. Фредеріка Шопена представники Кримського товариства поляків зверталися неодноразово до Олександра Ковальова, директора Сімферопольської дитячої музичної школи № 3 ім. Юрія Богатикова. Він — відомий у музичних колах організатор інструментальних та естрадних конкурсів, п'ятнадцять років керує міською дитячою філармонією. Однак при кожній зустрічі він відповідав відмовою. Вмотивовуючи її, пояснював:

— Шопен — романтик. Його музика настільки тонка і вишукана, що для її відтворення необхідні особливі умови — великий концертний рояль, а в школі такого інструмента, на жаль, немає.

Минав час. У грудні 2011 року його дружина Людмила Ковальова, завідувач фортепіанного відділу музшколи, дізналася, що в Івано-Франківській області недорого продається рояль необхідних їм розмірів випуску 60-х років минулого століття. І подружжя, не роздумуючи, робить покупку, заплативши його власнику через магазин вісім тисяч гривень. Везти інструмент взимку в морози не можна було. Доставили його при сприянні батьків учнів, у тому числі й матеріальному, лише влітку.

Настроювати запросили відомого в Україні спеціаліста цього профілю з Харкова Олександра Кургана. А він, по суті, реставрував рояль. Після заміни всередині всіх струн і ліквідації дефектів він став виглядати, ніби шойно з фабрики. Його поставили на сцені поряд із салонним і тепер при бажанні тут можна виконувати твори в чотири руки. Довжина нового інструмента — 2 метри 75 сантиметрів. Це майже на 1 метр більше від салонного і на 1 метр 25 сантиметрів — від кабінетного.

Діти спочатку навіть з острахом підходили до нового інструмента, звуки на якому глибші і співучіші, однак згодом, освоївшись, із наполегливістю справжніх музикантів

почали технічно відпрацьовувати на ньому найскладніші пасажі. Лише після цього адміністрація школи спільно з Кримським товариством поляків оголосили про проведення І Кримського республіканського конкурсу юних піаністів ім. Фредеріка Шопена. Така передісторія.

Фредерік Шопен — винятковий композитор у музичному світі. Родом — варшав'янин, серцем — поляк, за талантом — громадянин світу. Він жив у період сліз і надій польського народу і, зібравши їх у музичній діадемі, створив діамант краси, що засяяв кристалами небаченої досконалої гармонії. Він умів найважчі завдання мистецтва вирішувати із загадковою легкістю, бо вмів збирати польові квіти, не розгубивши з них найтоншого пилку. Вмів пронизати їх променистістю, перетворюючи в зірки, метеорити, комети, що сяяли по всій Європі.

Музика Шопена настільки прекрасна, досконала і глибока, що неможливо не піддатися її чаруванню. Перше прослуховування будь-якого його твору вражає незвичайністю і новизною, присутністю думки, а при повторному виконанні враження посилюється, а це, як відомо, ознака високої художності. Щоб таку музику розуміти у всій її глибині та значущості, необхідно мати, за словами самого Шопена, «особливе чуття», великий музичний і культурний кругозір.

Половину з прожитих 39 років композитор провів у Франції, але він ніколи не втрачав зв'язку з душею Вітчизни. На відкритті конкурсу, в організації та проведенні якого взяли участь представники Міністерства культури АРК, управління культури Сімферопольської міської ради, Кримського республіканського відділення Всеукраїнської музичної спілки, Республіканського комітету АРК у справах міжнародних відносин і депортованих громадян, Всеукраїнського інформаційно-культурного центру та Консульства Республіки Польща в Севастополі, про це говорили консул Ян Здановський, заступник голови Кримського то-

Елізавета Корман

варства поляків Галина Цветкова, а артистка Кримської філармонії Людмила Рум'янцева виконала три вокальні твори на музику Ф. Шопена, в яких техніка і ритм гармонійно поєднуються в мелодіях, створених звуками, їх акордами і колоритами.

Кожна нота Шопена — золото, — говорив відомий російський піаніст і композитор Антон Рубінштейн. І добувати його треба вміти. Твори Шопена, за словами педагогів, складніші для виконання, ніж музика інших композиторів. Однак саме його витончені почуття звукових барв і гармоній є завжди справжнім піаністичним виявленням можливостей інструмента. І якщо ви знаєте творчість Шопена, ви практично знаєте все, що можна зробити в сфері створення піаністичних ефектів високого художнього значення.

Два дні журі в складі музикантів і педагогів прослуховували виступи двадцяти конкурсанти віком від 7 до 17 років. У першій і другій молодших вікових групах кожен з них протягом не більше п'ятнадцяти хвилин виконував за вибором один твір Й. Баха та один — Ф. Шопена, а в третій і четвертій — будь-яке за вибором сонатне алєгро Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена, вальс, ноктюрн і мазурку Ф. Шопена. І рояль, за технічним станом якого весь цей час стежив сам настроювач, зазвучав.

— Побачивши його, діти, які приїхали на конкурс, захотіли грати на ньому, — сказала голова журі, заслужений діяч мистецтв АРК Неллі Яцкова. — Особливо різноманітні в їхньому репертуарі були вальси.

Юні таланти з Сімферополя, Ялти, Феодосії, Керчі, Чорноморського

Ян Здановський

та інших міст Криму демонстрували виконавську майстерність, вдосконалюючи її, розкриваючи свої творчі індивідуальності. Викладачі обмінювалися досвідом у питаннях педагогіки та техніки. А завершилося це свято музики, яка торкалася найтонших струн душі та серця, гала-концертом лауреатів. Він став чудовим подарунком і виконавцям, і глядачам, і педагогам, чий вихованець продемонстрували в конкурсі віртуозну гру.

Його переможцями стали: у першій віковій групі — Христина Михайличенко з Сімферопольської дитячої музичної школи № 1, другій — Анастасія Ткаченко із Старокримської ДМШ, третій — Яна Батіна з Сімферопольської ДМШ № 1, четвертій — Аїда Агамова і Богдана Бурич з Сімферопольського музичного училища ім. П. Чайковського. А найвищу нагороду — гран-прі отримала Елізавета Корман, 12-річна учениця Сімферопольської ДМШ № 3, вихованка Людмили Ковальової. Їй вручено спеціальний Кримського товариства поляків — дві тисячі гривень для поїздки в травні 2013 року на Міжнародний фортепіанний конкурс ім. Ф. Шопена у місті Шафарня, Шопенівському центрі в Польщі.

Музика Шопена, яку порівнюють з крихкою посудиною, дає прекрасні можливості для виявлення музично та артистично обдарованої молоді, відзначення і стимулювання до подальшого розвитку особистості. Організатори нового конкурсу, що стартував у Криму, планують проводити його щорічно. Отже, п'єса для піаніно не закінчена.

Вже під завісу гала-концерту в зал зайшов Олександр Яцков, директор Сімферопольського музичного училища, один з кращих на півострові піаністів. Він сів за рояль, загравав кілька нотних варіацій.

— Чудовий інструмент, — сказав. І віриться, що так віртуозно, як він, гратимуть на роялі у майбутньому й нинішні лауреати. Принаймні, цей відбір серед ровесників вони пройшли і першу сходинку до вершин професіоналізму подолали.

Валентина НАСТІНА

У «СВІТЛИЦІ» — ЮВІЛЕЙ!

Шановні читачі! 20 років тому — 31 грудня 1992 року вийшов перший номер Всеукраїнської загальнополітичної і літературно-художньої газети «Кримська світлиця».

Сердечно запрошуємо вас на урочисте зібрання з нагоди 20-річчя газети, яке відбудеться 27 грудня 2012 р. в актовому залі Кримської наукової бібліотеки ім. І. Я. Франка (м. Сімферополь, вул. Набережна, 29). Початок о 13.00.

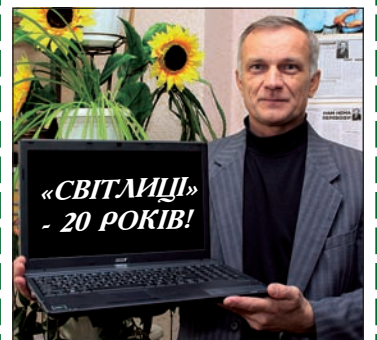
Окрім офіційно-вітально-концертної програми «Світлиця»-ювілеювала для читачів кілька святкових сюрпризів. Це, зокрема, урочисте вручення переможцям наших газетних творчих мовно-літературно-історично-пісенних конкурсів головних призів — НОУТБУКА та ВЕЛОСИПЕДА. Для створення справжньої святкової атмосфери просимо читачів у ті кілька тижнів, що залишилися до ювілею, взяти участь у ще одному конкурсі — на краще поетичне вітання «Світлиці»-ювілярці (добірка найкращих буде опублікована!). А ще закликаємо наших давніх шанувальників оглянутися на пройдене разом з газетою 20-річчя, пригадати і написати до «Світлиці» про те, які епізоди, етапи розвитку газети, її добрі справи, досягнення чи втрачені найбільше за цей час запам'ядалися, назвати найрезонансніші публікації та найкращих авторів, котрі впродовж усіх цих років творили «Кримську світлицю», працювали над становленням, розбудовою, поширенням української інформаційної, духовної, культурної присутності у непростому кримському регіоні.

З нетерпінням чекаємо ваших листів, «світличани», і виглядаємо вас на святі!

Редакція «КС»
(Ваші пропозиції, побажання стосовно проведення «Світличного» свята можна передати за номером 050-957-84-40)

Неллі Яцкова

Цієї суботи, 15 грудня, у «Світлиці» відбудеться фінал ще одного конкурсу — мовно-літературно-історично-пісенно-комп'ютерного, де головний приз — НОУТБУК! Він розпочнеться о 13 годині. На фінал запрошуються: Василь Латанський (Нижньогірський район), Оксана Чепухіна (с. Грушівка, Судак), Галина Вороніна, Любов Калмакова, Марія Мискова, Іларіон Мальцев, Дарина Синиця, Олександр Поліновський, Артем Жученко, Ярослав Павлів (всі із Сімферополя), команда учнів із Славнівської школи Роздольненського району (запрошується капітан).

Результати цього конкурсу (як і конкурсу у «Джерельці») будуть оголошені 27 грудня на святі газети.

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театральний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com